

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Karolína Procházková

Dějiny školství v mikroregionu Plumlovsko

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem zde podloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím citované literatury a použitých zdrojů pod odborným vedením Mgr. Pavla Krákory, Ph.D.

V Olomouci dne 7.7. 2020

Podpis:

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. vedoucímu mé práce za odborné vedení a vstřícné konzultace. Děkuji obyvatelům obcí Krumsín, Stínava a Ohrozim za užitečné informace k tamním školám, především starostovi obce Ohrozim panu Ing. Michalovi Lukešovi za jeho ochotu a poskytnutí kroniky. Obrovské děkuji, patří také mé rodině, která mi byla po celou dobu studia velkou oporou.

Obsah

Úvod	6
1 Mikroregion Plumlovsko	7
2 Plumlov	8
2.1 Starý Plumlov	8
2.2 Historie školství v Plumlově	8
2.2.1 Období do roku 1774.....	8
2.2.2 Období po reformě Marie Terezie a Josefa II.	9
2.2.3 Nová školní budova.....	10
2.3 Školní poměry z pohledu historie.....	12
2.3.1 Učitelé v Plumlově	12
2.3.2 Příjmy učitelů	14
2.3.3 Školní matrika	15
2.3.4 Školní docházka do roku 1869	16
2.3.5 Nedělní opakovací škola (Sonntagsschule).....	16
2.3.6 Nové školské zákony v roce 1869 a změny v plumlovské škole.....	17
2.3.7 Vyučovací metody.....	19
2.3.8 Ehrenbuch – Zlatá kniha	19
2.3.9 Hodnocení žáků.....	20
2.4 Život ve škole i mimo školu	21
2.5 Školní úřady	22
2.6 Plumlovská škola za Protektorátu	23
2.7 Měšťanská škola.....	24
2.8 Současná situace školy	25
3 Mostkovice	27
3.1 Dějiny školství v období 1676 - 1921	27
3.2 Období 1940 -1953	29
3.3 Současná škola	32
4 Krumstín, Prostějovičky, Soběsuky	34
4.1 Od založení školy do roku 1938.....	34
4.2 Období od roku 1938.....	38
4.3 Současná škola	42
5 Ohrozim	43

6.1 Ohrozim od 1940.....	44
6 Vícov	47
6.1 Období 1778-1996	47
7 Stínava	50
8 Využití bakalářské práce ve výuce.....	54
Závěr	55
Seznam použité literatury a pramenů	57
Publikace.....	57
Archiválie.....	57
Internetové zdroje.....	58
Přílohy	59
Anotace	75

ÚVOD

Bakalářská práce s názvem Dějiny školství v Mikroregionu Plumlovsko pojednává o vývoji školství v dané oblasti až po současnost. Tento mikroregion je součástí okresu Prostějov, který patří do Olomouckého kraje. Cílem práce je podat ucelený historický přehled o vývoji školství v daném regionu, přiblížit někdy až velmi složitou výstavbu školních budov a ukázat náročnou práci prvních učitelů, kteří na školách učili.

V první kapitole bude krátce popsán vznik dobrovolného svazku Mikroregion Plumlovsko, jeho myšlenky, aktivity a cíle, kde budou uvedeny všechny obce, které tvoří tento svazek, a na které se následně další kapitoly zaměří.

Druhá kapitola se bude věnovat městu Plumlov, které je centrem mikroregionu. Na úvod bude představen starý Plumlov a následně se bude kapitola zabývat začátky vývoje školství od počátků až po současnost. V oblasti historie školství se kapitola zaměří i na výstavbu školní budovy, budou uvedeni první učitelé i jejich finanční ohodnocení, údaje ze školní matriky, docházka žáků, školní poměry, vyučovací metody a hodnocení žáků, další školní instituce a současná situaci školy.

Třetí kapitola přiblíží vývoj školství v Mostkovicích, odkud pocházejí nejstarší zmínky o škole v daném mikroregionu.

Čtvrtá kapitola se bude zabývat vývojem školství ve třech obcích, v Krumsíně, Prostějovičkách a Soběsukách, protože vývoj školství v jednotlivých obcích spolu úzce souvisí. Kapitola se zaměří především na historii školy v Krumsíně a bude zde uvedeno, jak se situace ve školství v této části mikroregionu dál vyvíjela.

Pátá kapitola se bude věnovat obci Ohrozim, šestá obci Vícov a sedmá kapitola obci Stínava. Zde bude opět nastíněn vývoj školství v jednotlivých obcích, výstavba školních budov, jména významných učitelů i situace ve školství v období II. sv. války.

V poslední osmé kapitole bude uvedena možnost využití této bakalářské práce ve výuce.

1 MIKROREGION PLUMLOVSKO

Mikroregion Plumlovsko je dobrovolný svazek sedmi obcí a jednoho města, který zasahuje do dvanácti katastrálních území v Olomouckém kraji v okrese Prostějov. Spolek byl založen v roce 2004 a jeho sídlo se nachází v Plumlově. Cílem mikroregionu se stala rozvojová spolupráce venkovských obcí, které společně hledají optimální řešení všech problémů regionu za pomoci osvěty a finančních prostředků.

První zmínka o možnosti založit Mikroregion Plumlovsko byla již v roce 1999. Tato myšlenka se stává reálnou, když v roce 2002 došlo ke zrušení okresních úřadů. Schůze starostů všech obcí dne 19. prosince 2003 vedla k Valnému shromáždění svazků obcí Mikroregionu Plumlovsko a následnému podepsání zakladatelské smlouvy. Zápisem do registru zájmových sdružení právnických osob na Krajském úřadě Olomouckého kraje dne 15. ledna 2004 byl Mikroregion Plumlovsko oficiálně založen. Dnem zápisu Mikroregion Plumlovsko zahajuje svou činnost.

Členskými obcemi Mikroregionu jsou Mostkovice, Ohrozim, Prostějovičky, Krumsín, Stínava, Vícov, Seloutky a město Plumlov. Mikroregion byl založen zejména proto, aby se zabýval rozvojem samosprávy obcí, sociálního, hospodářského a kulturního života obcí, ale také vztahem orgánů státní správy a vyšších samosprávných celků. Obce řeší rozvoj turistiky, podnikání a dopravní obslužnosti. Pravidelná setkání starostů obcí pozitivně přispívají k řešení problémů mikroregionu, vyměňují si zkušenosti a poznatky a hledají společné řešení všech otázek a problémů regionu.¹

¹ <http://www.plumlovsko.cz/index.asp>

2 PLUMLOV

2.1 Starý Plumlov

Město Plumlov, centrum současného mikroregionu, bylo sídlem kdysi největšího panství na Moravě. K panství patřil ještě Kostelec a Určice, prostějovská židovská obec a dalších 27 poddanských obcí v okolí, z nichž největší byly Smržice. Město Prostějov jako poddanské město patřilo k lichtenštejnskému panství a mělo svoji správu. Starý Plumlov byl podle mariatereziánského katastru v roce 1749 ještě malým městečkem s málo pozemky. Pracoval zde kovář, zámečník, mydlář, kožešník, čtyři tkalci, tři ševci a devět zedníků. Na nádvoří dnešních zámeckých budov stával od nepaměti starý hrad, který byl v letech 1803 - 1806 pro svoji sešlost zbořen. Zámecké budovy se staly sídlem správních úředníků, jak vrchnostenských, tak i státních. Působil zde hejtman, většinou to byl šlechtic. Plumlov měl svého lazebníka – lékaře. Správu obce tvořily osoby jmenované vrchností, pudmistr, rychtář a druhý pudmistr. V hospodářských věcech podléhalo panství lichtenštejnskému ústředí ve Vídni, v soudních a politických věcech krajskému úřadu v Olomouci a královskému guberniu v Brně. V Plumlově nebyla fara, zámecký kaplan patřil k rozsáhlé mostkovické faře, kde byli tři duchovní. V roce 1784 byla na Plumlově zřízena lokálie, která byla v roce 1853 přeměněna na faru.²

2.2 Historie školství v Plumlově

2.2.1 Období do roku 1774

Kdy byla založena zdejší škola, není známo. Plumlov, jako sídlo vrchnosti s množstvím úředníků, měl jistě svoji školu i učitele. Ustanovení učitele a zřízení školy souviselo se založením kostela v polovině 16. století. V plumlovských listinách z roku 1632 je zmínka o propuštění rektora (učitele) ze služby pro náboženskou nespolehlivost v době protireformační. Další zmínka o farní a školní budově plumlovské je z roku 1642. Kdo vykonával učitelské povolání, není známo, jelikož se nedochovaly žádné písemné dokumenty. O době před zavedením reforem Marie Terezie se o škole v Plumlově či vážnosti učitelské profese není ani zmínka.³ Učitel byl tehdy více kostelním zaměstnancem, který se podílel na zabezpečení různých náboženských svátků, veřejných pobožností, procesí

² BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938. 55 s.

³ JANOUŠEK, V. Vlastivěda moravská: Místopis Moravy, Plumlovský okres. Brno: Garn, 2010. 242 s. ISBN 978-80-86347-58-5.

a poutí a nebylo tolik žádoucí se věnovat dětem. Zmínka o stavbě plumlovské školy bez bližšího označení se připomíná v roce 1750. O stavbě nové školy se dozvídáme se zápisu z roku 1772. Tehdy obec požádala vrchnost, která stala novým školním patronem, o stavební materiál. Vrchnost dodání stavebnin povolila a obec se postarala pouze o dovoz a nádenickou práci. O další stavbě už není zmínka. Z kostelní listiny se později dovídáme, že v roce 1763 došlo v Plumlově k požáru, a pokud byl nějaký plán školy, tak se nedochoval. Nová plumlovská škola byla malý dřevěný baráček postavený uprostřed holého náměstí v místech dnešního parku. Vedle ní těsně stála velká panská kovárna, která byla zbořena v roce 1893.

Tato škola byla triviální a docházka nebyla nepovinná. I ve městech ji mohly navštěvovat děti libovolně. V zimním období do školy chodilo i 24 žáků, jen pokud bylo po práci či si děti měly co obléci. Stalo se, že v létě školu nenavštěvoval nikdo nebo jen 5 žáků. Z důvodu roboty se využívala i pracovní síla dětí, a i ty musely pracovat a školu nemohly navštěvovat.

Na plumlovském panství byly školy již v roce 1773 v Kostelci, v Drahanech, v Mostkovicích, ve Smržicích, v Krumsíně, ve Slatinicích a v Určicích.⁴

2.2.2 Období po reformě Marie Terezie a Josefa II.

Stav školství měla změnit reforma císařovny Marie Terezie a jejího syna Josefa II. V roce 1772 si nechali vypracovat výkaz o školství, podle kterého poznali jeho znepokojující stav. V osvícenském duchu vydali v roce 1774 školní řád (Allgemeine Schulordnung), podle kterého bylo nejdůležitějším základem štěstí národa výchova mládeže. Na všech panstvích začali pečovat o řádné školské poměry, zvláště návštěvu školy a ostatní šlechta je na svých panstvích napodobovala. Již v roce 1782 naléhá Josef II k zavedení povinnosti k návštěvě školy a zavádí zřizování škol v obcích s vyšším počtem dětí, kde se nacházela fara či filiální kostel. Ve školách se vyučovalo německy, jelikož český jazyk se považoval za mrtvý.

Tato reforma se projevila i na plumlovském panství. Plumlovské obci bylo vrchností vytýkáno, že škola není dostatečně prostorná a učitel nemá pohodlný příbytek, proto měla být škola rozšířena a upravena. Snad pro nedostatek financí k tomuto rozšíření ale nedošlo. V roce 1828 naopak celá budova školy při velkém požáru města shořela. Shořel i kostel včetně matriky nedělní opakovací školy. Náboženský fond, který byl patronem zdejší fary a

⁴ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938. 55 s.

školy, nechal v roce 1829 postavit u kostela novou školu. Škola měla jedno poschodí s dvěma učebnami. Stavební materiál dodala a zaplatila vrchnost, obec zajistila dovoz a nádenickou práci. Patron fond zaplatil řemeslníky.

V roce 1855 dochází k uzavření konkordátu mezi církví a státem a řízení školství přešlo na církev. Škola se nazývala Pfarrschule – farní škola. Následně v roce 1864 došlo k ukončení vrchnostenských patronátů a vydržování školy přešlo na obce. Škola byla pojmenována školou národní (Volksschule). Řízení školství přebírá v roce 1868 do svých rukou stát.

Nová budova školy v Plumlově byla s menšími úpravami v letech 1839, 1840, 1843 a s každoročním líčením užívána až do roku 1884. V té době již byla ve velmi špatném stavu a její zařízení bylo opotřebované. V tomto roce byl slavnostně položen základní kámen k přístavbě školy na její jižní straně a celá budova byla opravena. V roce 1886 se škola z dvoutrídni rozšířila na trojtrídni, kterou celkem navštěvovalo 292 žáků, a roce 1887 na čtyřtrídni s 303 žáky. V následujícím roce došlo k dalším úpravám budovy.

S nárůstem obyvatel a dalším vývojem ve společnosti vznikala potřeba založení měšťanské školy. K jejímu zřízení podala obec v roce 1907 svoji žádost. Žádosti však nebylo vyhověno a měšťanská škola byla nakonec v roce 1909 povolena v Kostelci. Od roku 1910 ale plumlovská škola již počítala přes 300 žáků, a proto musely být otevřeny pobočky, které byly kvůli nedostatku místa umístěny mimo školní budovu. Dvě pobočky se nacházely ve starém pivovaru a jedna v budově, kde byla později pošta. K povolení měšťanské školy dochází až v říjnu 1913, kdy byla otevřena jedna třída s 57 chlapci.⁵

2.2.3 Nová školní budova

Školní úřady stále doporučovaly postavení nové školní budovy pro osm tříd s možností zřízení měšťanské školy, proto se obec rozhodla novou školu vybudovat. Nová budova obecné a měšťanské školy byla postavena v letech 1914 – 1915, která se stále nachází s nepatrnými úpravami na svém místě dodnes. Na stavbě školy se podílel stavitel Julius Šrámek z Plumlova. Řádné vyučování bylo dle kroniky měšťanské školy zahájeno 20. září 1915. Obecná škola se nacházela v prvním poschodí budovy, měšťanská škola byla v druhém poschodí. Budova školy byla pořízena nákladem 200 000 K (rakouských), z toho lichtenštejnský kníže daroval 150 000 K a za starou školu se utrhlo 50 000 K. Prvním

⁵ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938. 55 s.

ředitelem školy se stal prostějovský školní inspektor Vojtěch Ptáček. Obecná škola, která byla pětitřídní, i měšťanská škola byla pod jednou správou.⁶

V roce 1965 by vypracován projekt na přístavbu školní budovy, jelikož stav a velikost budovy již nevyhovoval potřebám školy. S přístavbou se mělo začít až o dva roky později, ale nakonec byla výstavba zahájena až v roce 1992. Na dostavbě se podílela firma Pozemstav a. s. Prostějov a byla dokončena během školního roku 1993/1994. Škola se novou budovou rozšířila o osm učeben, sborovnu, žákovskou knihovnu, šatny pro žáky, školní dílny, kuchyňku, školní dílny, kabinety, místností pro družinu a byl také zaveden výtah. Dostavba budovy byla pořízena za 18,5 milionu Kč a začalo se v ní vyučovat 5. září 1994.

V průběhu dalších let byly upraveny staré části budovy, kde vznikla školní jídelna a keramická dílna. Škola úpravami získala i nové školní hřiště s umělým povrchem a na školním dvoře se vytvořila přírodní učebna s relaxačními prvky. Ve staré školní budově byla v roce 2009 vyměněna topná tělesa a v celé školní budově namontovány termoventily. V roce 2010 se vyměnila okna za plastová v rámci projektu: Energetická úspora ZŠ Plumlov.

V následujícím roce bylo zrekonstruováno osvětlení v tělocvičně školy, opravily se šatny u tělocvičny, byly vybaveny novým nábytkem dva kabinety, třída školní družiny a školní jídelna.

Postupně byly i další třídy a učebny vybaveny novým nábytkem a byla dokončena výměna osvětlení ve všech třídách a kabinetech, vyměněny dveře u tělocvičny. Z projektu EU peníze školám se ve třídách nainstalovaly další interaktivní tabule, diaprojektory a učitelé obdrželi notebooky pro práci na IT. Byla provedena revitalizace školní zahrady v rámci projektu EVVO. Na školním dvoře byly realizovány relaxační prvky pro školní družinu. Ve školní jídelně byl zaveden čipový systém pro evidenci obědů.

V letošním školním roce 2019/2020 byla 6. května oficiálně zahájena rozsáhlá rekonstrukce základní školy. Zakázku realizuje QDS Group Brno za 5 430 964,57 Kč. Stavební práce se budou realizovat postupně, aby se nenarušila výuka. Celé rekonstrukce by

⁶ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Národní škola Plumlov, inv. č 348, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1914

měla být dokončena 21. srpna, aby 1. září 2020 mohli žáci zahájit nový školní rok. Celkové náklady na rekonstrukci byly naplánovány na deset milionů korun.⁷

2.3 Školní poměry z pohledu historie

2.3.1 Učitelé v Plumlově

Učitelé se zpočátku netýkali pouze vyučování dětí. Učitelé vykonávali různé služby církvi, zpívali v kostele, koledovali o Vánocích, zúčastňovali se příprav bohoslužeb či pohřbů nebo doprovázeli kněze při návštěvě nemocných lidí.

Učitel se podle dvou českých přípisů obci od vrchnosti v roce 1782 nazýval školním mistrem, z německého Schulmeister (školmistr). Učitelé na triviálních školách vyžadovali mistrovskou práci stejně jako jiná řemesla a mohl ho vykonávat dokonalý mistr. Od mistra se učili tovaryši a učni, tzv. učitelští mládenci. Jak dokonale ovládali žáci čtení, psaní a počítání záviselo na mistrovi. Lidé nazývali učitele rektorem, od roku 1869 nadučitelem a od roku 1904 řídicím učitelem, na měšťanské škole ředitelem. Škola měla i druhého učitele, který se nazýval provisor, školní pomocník, mládenec či praktikant. Od roku 1870 se mu říkalo podučitel nebo mladší učitel, od roku 1904 zatímní učitel, na měšťanské škole odborný učitel.

První zmínka o plumlovském učiteli je v určické farní matrice z října 1757, kde je uveden sňatek syna plumlovského rektora Františka Kluky, který byl také učitelem. Řádným učitelem v Plumlově dle farní matriky byl ustanoven v roce 1772 Martin Bardoněk. Jeho nástupce provisor Engelberg Schenk, který do té doby působil v Újezdě, byl se svolením vrchnosti dosazen na jeho místo. Musel se ale zavázat, že svému předchůdci bude platit odstupné – rentu.

Postavení učitele na venkově v té době bylo na velmi nízké úrovni a v žebříčku hodnocení bylo zařazeno na předposlední místo před kostelníky. Platy byly nízké, a i když učitelé žádali vrchnost o zvýšení platu, nebylo jim vyhověno.

V nové škole u kostela funkci rektora převzal po svém otci v roce 1831 jeho syn Jiří Schenk, který předtím zastával u svého otce pozici praktikanta. Podle tehdejších předpisů mohl školu zdědit po otci jeho syn nebo dokonce i zeť.

První podučitel neboli provisor J. Navrátil byl přijat v roce 1839, kdy byla na škole otevřena druhá třída. Podučitelské místo bylo velmi špatně placeno, podučitel byl závislý na

⁷ <https://www.zsplumlov.cz/index.php/o-skole/historie>

řediteli. Musel si přivydělávat hraním na housle nebo psaním a na obědy chodil k lidem v obci. Chození po obci znevažovalo učitelské povolání.

Počet žáků se v této době zvýšil na 161, a proto se začalo vyučovat ve dvou třídách. Postupně se na škole vystříдалo až do roku 1885 celkem 11 podučitelů a byly otevřeny tři třídy. Ustanovila se místa pro nadučitele, učitele a podučitele.

Lidé v Plumlově dlouho vzpomínali na učitele Antonína Jiříka, který získali i titul Musterlehrer – vzorný učitel. V Plumlově nejdříve působil jako učitel, po složení doplňovací zkoušky roku 1871 byl jmenován nadučitelem. Byl svědomitý, s výbornými charakterovými vlastnostmi. Dovedl všechno naučit, byl skutečný mistrem učitelského povolání. Založil a vedl Zlatou knihu. Za svoje zásluhy byl vyznamenán záslužnou medailí. Po jeho odchodu do penze se stal nadučitelem J. Tenora, který měl kvalifikaci i pro měšťanskou školu. Tehdy to bývalo časté, jelikož nebylo dostatek českých měšťanských škol. Po přeložení nadučitele Tenory na jiné místo, získal jeho místo Josef Racek, řídící z Bedihoště a po jeho odchodu do penze v roce 1900 Jan Zapletal. V roce 1905 stal nadučitelem František Frýbort, učitel z Určic. Podporoval zřízení měšťanské školy a přičinil se o urychlení výstavby nové školní budovy. Zpočátku byla měšťanská škola spojena se školou obecnou, teprve v roce 1921 byly obě školy rozděleny. Ředitelem měšťanky se stal Josef Břeha a řídícím obecné školy místní rodák Karel Duřpek.

K získání kvalifikace pro učitelské povolání museli učitelé absolvovat zpočátku jen kurzy při hlavní škole, pro učitele venkovských škol tříměsíční kurzy a šestiměsíční pro učitele městské školy. Později se kurzy prodloužily na šest měsíců, aby mohli být učitelé zařazeni mezi vzdělaný stav. To trvalo až do roku 1848. Poté byly přípravné kurzy změněny na dvouleté preparandy, zpočátku německé, následně též utrakvistické. Až v roce 1874 byly zřízeny čtyřleté učitelské ústavy. Uchazeč o učitelské místo musel někdy zpočátku své praxe praktikovat, pak stát se výpomocným učitelem na někdy i velmi dlouhou dobu. Kandidáti na kvalifikované místo museli vykonat zkoušku učitelské zralosti, která mohla být někdy dlouhou praxí výpomocného podučitele prominuta. Na plumlovské škole vykonávali učitelé zkoušku způsobilosti v německém jazyce, protože škola byla v druhé polovině 19. století utrakvistická. K získání učitelského místa dělali i zkoušku způsobilosti pro české školy, jako např. Jan Zapletal, který na škole působil jako řídící až do roku 1905, kdy odešel do penze.

Na plumlovské škole začaly vyučovat i ženy. V roce 1875 bylo vytvořeno na škole místo učitelky ručních prací pro Plumlov, Ohrozim a Vícov. Místo získala M. Slezáková z Olomouce. Vyučovala 72 až 90 žákyň v oddělení. Po jejím odchodu do penze v roce 1889

na její uvolněné místo bylo několik žádostí. Nástupkyní se stala M. Beiglová a později Ant. Teperová, která vyučovala i v Ohrozimi a ve Vícově, kam docházela. Plat učitelek ručních prací byl kolem 260 zl., k tomu dostávaly 24 zl. na byt. Tyto učitelky získávaly kvalifikaci na přípravných kurzech pro učitelky ručních prací a vedení hospodářství především při klášterních školách, např. v Olomouci u Uršulek. K získání kvalifikace pro měšťanské školy měly budoucí učitelky větší rozsah učiva. V roce 1887 byla ustanovena podučitelkou El. Muchová jako jediná uchazečka a na této pozici zůstala až do roku 1895.

Ke konci 19. století, když byla rozšířena na trojtřídní a čtyřtřídní, se často na škole měnili mladší učitelé, buď se hlásili na definitivní místa, nebo byli inspektorem přeřazeni jinam. Od roku 1885 do roku 1914 se na škole vystřídal dvacet sedm učitelů. Někteří zůstali v paměti obyvatelů Plumlova po dlouho dobu, někteří upadli v zapomenutí.

Na školách plumlovského okresu dosahovali podučitelé i učitelé vysokého věku. Na postup na vedoucí místo a zvýšení svých příjmů někdy čekali i velmi dlouho. Často se stávalo, že docházelo k nevráživosti mladších proti starším učitelům.⁸

2.3.2 Příjmy učitelů

Povinnosti učitelů byly zpočátku více náboženského charakteru, kdy pomáhali církvi při bohoslužbách, pohřbech či koledování a za tyto výkony byli vypláceni. Příjmy učitelů na plumlovském okrese byly v roce 1774 složeny ze dvou částí, od vrchnosti dostával učitel odměny v naturáliích, pro školu dříví, farníci dávali učiteli také naturální desátky, a někde i dříví. Za učení platili žáci učiteli týdně sobotáles, za učení abecedy dva denáry (haléře), za slabikování tři denáry, za čtení jeden krejcar, za psaní jeden krejcar dva denáry, tři denáry za počítání. Některé děti do školy koncem týdne nechodily, aby tento poplatek nemusely platit. Učitelé učili děti zdarma hudbě, zpěvu a ministrování.⁹

Jaké bylo postavení učitelů na Plumlově, můžeme vidět ve vrchnostenských přípisech obce v císařském patentu z roku 1751: „Bývá obyčejem, že okolo času vánočního a Tří králů školní mistři, kostelníci a k nim s tovaryši chasa chodí po domech a narození Krista Pána a příchod Tří králů vyobrazují, následovně pak kejklíři komedie hrají. Ty a takové nezpůsoby ostře se zakazují.“ Z tohoto textu je patrné, že v těchto dobách neměl učitelský stav žádnou vážnost a učitelé si svůj příjem zvyšovali různými způsoby.

⁸ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

⁹ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

Plumlovský učitel v roce 1773 byl placen vrchností ve zlatých i naturáliích za služby v zámecké kapli ve starém hradě a za vyučování chudých sirotků, kteří za výuku dle nařízení císaře Josefa II neplatili. Učitel dostával také peněžité a naturální příjmy i od obce. Ve srovnání s jinými učiteli okresu byl plumlovský učitel v této době už placen velmi dobře.

Už v roce 1853 měl učitel stálý plat. Žáci platili školní poplatky, které vybírala obec a platila z nich učitele. Už o tři roky později byly naturální dávky proměněny na peněžité a učitelé tak přestali být závislí na vybírání naturálií po obci, protože právě tato činnost nejvíce snižovala učitelské povolání. Dle dochovaných záznamů školní plat si vybírala obec sama, a tuto činnost pro ni dělal podučitel. V platech učitelů se objevovaly rozdíly, např. v Prostějově v předměstské škole v roce 1856 byl plat podučitele 180 zlatých ročně, plumlovský podučitel dostával 120 zlatých. Plumlovský nadučitel v roce 1865 měl čistý příjem ročně 272 zl. a 13 kr.

V roce 1869 byl vydán říšský zákon o obecných školách. Tímto zákonem se upravovaly i platy učitelů. Na Moravě dochází k úpravě platů v roce 1870. V Plumlově, jako v obci I. třídy, činil učitelský plat 600 zl. ročně. Po pěti letech získal učitel příplatek deset procent. Za správu školy byl příplatek 100 až 200 zl. a nárok na byt. Podučitel tento plat nezískal, měl nárok pouze na 60 procent a další příplatky nepobíral, měl tedy pouze 360 zl. Učitelky byly placeny jen 80 procenty platu, učitelky ručních prací dostávaly 260 zl. ročně. Pokud učitelé se starým vzděláním chtěli těchto platů dosáhnout, museli podle nového zákona dělat doplňovací zkoušku.

V obci se i nadále od žáků vybíralo školné. V roce 1880 požádala školní rada, aby se vybírání těchto poplatků řídilo dle III. nejnižší třídy, jelikož v Plumlově žili především chudí řemeslníci, tkalci. Školné v této třídě činilo pouze 4 kr., tj. 1,84 zl, ročně.

V následujících letech se platy učitelů zvyšovaly jen nepatrně. V roce 1904 nejmladší učitel pobíral 75 K měsíčně. Další úprava v platech, především u učitelů měšťanských škol, nastala v roce 1914, ale z důvodu války bylo vše znehodnoceno.¹⁰

2.3.3 Školní matrika

První zmínka o školní docházce dětí v Plumlově je z roku 1773. Zdejší školu tehdy navštěvovalo v zimě 24 žáků, v létě pět žáků nebo do školy nepřišel nikdo. S přibývajícím tlakem na návštěvu školy dochází na plumlovském panství ke zvýšenému počtu žáků. I

¹⁰ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Národní škola Plumlov, inv. č 348, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1914

v jiných obcích byly místní školy jednotřídní stejně jako na Plumlově, a někde působil i pomocník.

Plumlovská matrika se datuje od roku 1807. V tomto roce nastoupilo do školy šest šestiletých děvčat a čtyři stejně staří chlapci. O pět let později už školu navštěvuje 40 chlapců a 45 děvčat. Počty žáků se postupně zvyšují, v roce 1860 je to více než 150 dětí. Školní matrika byla až do roku 1871 psána německy, následně česky. Zahrnovala vstup a výstup ze školy, placení školného, absenci žáků po celou dobu školní docházky, jednotlivé vyučovací předměty, např. das Lesen (čtení), das Schreiben (psaní), das Rechnen (počítání), die Religion (náboženství). Předměty se známkovaly klasifikační stupnicí: sehr gut (velmi dobře, gut (dobře), minder gut (méně dobře), ziemlich gut (poměrně, docela dobře). Po roce 1848 se také už známkuje chování hodnocením sehr gu a gut.¹¹

2.3.4 Školní docházka do roku 1869

Před reformami Marie Terezie byla návštěva školy dobrovolná a byla podmíněna různými okolnostmi. Osvícenská doba měla pozvednout vzdělání u široké vrstvy lidu. Školní docházka po zavedení reforem byla šestiletá. Školu v Plumlově navštěvovaly děti od šesti do dvanácti let až do roku 1870. Pokud se pracovalo na polích a v hospodářství, starší děti do školy nechodily, protože musely vypomáhat. Letní období začínalo Velikonocemi a končilo svátkem sv. Michala. Na některých školách plumlovského panství se vyučovalo pouze v zimě. Prázdniny začínaly (rok 1784) 16. července a končily 31. srpna.¹²

2.3.5 Nedělní opakovací škola (Sonntagsschule)

Děti se neučily pouze na triviálních školách. Vedle denního vyučování měly být podle krajského královského nařízení z 11. 9. 1782 posílány i do nedělní školy, kterou měly navštěvovat až do dvaceti let. Plumlovská matrika této školy začíná rokem 1812 a je vedena až do roku 1852 většinou německy. Z ní se můžeme dočíst o návštěvnosti žáků, jednotlivých předmětech a délce výuky. Všichni žáci do ní vstupují ve dvanácti letech, délka docházky se lišila. Někteří ji navštěvovali tři roky, jiní i šest let. Žáci často ale do školy nechodili, i když měli povinně školu navštívit jednou až dvakrát do měsíce. Vyučování na této škole probíhalo tak, že žáci společně četli evangelium, opakovali si psaní a počítání a po ukončení vyučování šli všichni do kostela. Učitelé za tuto výuku nedostávali žádnou odměnu.

¹¹ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

¹² BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

Zavedením nových školních zákonů a povinné osmileté docházky v roce 1869 byly tyto nedělní školy zrušeny.¹³

2.3.6 Nové školské zákony v roce 1869 a změny v plumlovské škole

Říšským zákonem z roku 1869 dochází k radikálním změnám v oblasti školství. Škola se stává státním veřejným ústavem, učitelé získávají nové postavení, včetně finančního ohodnocení, nejsou již závislí na obci. Zavádí se povinná osmiletá docházka, která tak zrušila povinné nedělní vyučování.

Rakousko za vlády císaře Františka II. nepotřebovalo příliš vzdělané obyvatele, ale především dobré poddané. Na školách byli žáci vedeni k pracovitosti, proto se zaváděli ruční práce. Děti se učily včelařství, ošetřování zahrad, štěpařství, pěstování bource morušového.

V plumlovské škole zavedením osmileté školní docházky dochází k přeplňování tříd. Žáci do té doby navštěvovali tři rody I. třídu a tři roky II. třídu. Seděli v lavicích po dvanácti přes celou šířku třídy a tak měli sedět ještě o dva roky déle. Asi si nikdo nedokáže představit, že v jedné třídě bylo pohromadě více než 100 žáků. Žáci se učili v nepříznivých hygienických podmínkách. Učitelé jen stěží žáky dokázali umravnit a něco je naučit.

Prodloužení školní docházky nenacházelo velkého pochopení, nové školy se nezřizovaly a nerozšiřovaly a učitelů nepřibývalo. Ještě v letech 1882/1883 bylo v I. třídě i v II. třídě 148 žáků. V té době vedl školu nadučitel Jiřík, který dokázal svoje žáky zaujmout svým výkladem, všechny naučit číst, psát a počítat. Jakmile žáci dosáhli 14 let, opouštěli školu. Rodiče ale často neposílali děti do školy. Ze záznamů třídních knih se za inspektora Sýtky od roku 1882 sleduje docházka žáků. Někdy až čtvrtina z nich nedocházela do školy. S přibývajícím věkem žáků se absence zvyšovala. Návštěva školy se známkovala. Za dvacet půldnů absence byla jejich docházka hodnocena jako nedbalá.

Nemajetní rodiče žádali úřady o předčasné propuštění svých dětí ze školy, když dosáhly 13 let. Chlapci se mohli učit řemeslu a děvčata většinou chodila do služby. Někdy měli žáci úlevy v návštěvě školy a do školy chodily jen od listopadu do března. Zpočátku nebyli známkováni, později byli hodnoceni jen jednou v roce.

V roce 1883 byla vydaná novela ke školskému zákonu, která znamenala krok zpět. Pro sedmý a osmý rok školní docházky byly povoleny úlevy, na venkově pro všechny žáky, v Plumlově jen částečně. Rodiče takových žáků museli o úlevu žádat a prokázat žákův

¹³ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Národní škola Plumlov, inv. č 348, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1914

prospěch. V Plumlově bývalo i 30 úleváků (žáci, kteří měli úlevy v docházce), a díky učitelům bylo uvolnění jen částečné. V roce 1904 byla tato možnost úlev zrušena.

Od školního roku 1884/1885 byla škola v Plumlově trojtřídní a počet žáků ve třídách se již snížil. I. třídu navštěvovalo 96 žáků, II. třídu 85 a III. 125 žáků s úleváky. Od školního roku 1886/1887 byla škola čtyřtřídní a školu navštěvovalo celkem 310 žáků.

Změny ve školním zákoně v roce 1869 upravovaly také rozsah učiva v učebních osnovách a k dalším úpravám dochází i po jeho novele. Školním a vyučovacím řádem byla předepsána nařízení, kterými se učitelé měli ve školách řídit. Církev přestala mít dohled nad školstvím, tuto funkci převzal státní dozor za účasti c. k. okresních školních inspektorů.

V plumlovském okrese zavádí nová nařízení od roku 1882/1883 školní inspektor J. Sýtko. Učitelé byli nuceni pod tlakem striktně dodržovat dané předpisy bez ohledu na prostředky a prostředí školy, kde působili. Inspektor Sýtko požadoval po učitelích protokoly o měsíčních konferencích učitelského sboru, které bývaly zpočátku jednostránkové se třemi body a zavedení školního řádu na škole.

*„První inspekce na plumlovské škole je obsažena v protokolu: Visitoval vysocerodý a veleslavný p. p. Jozef Sytko, c. k. profesor v Olomouci a c. k. okresní školdozorce a úplnou spokojenost výslovně projevil. Protokoly končí: A. n. s. což jest: Ad nostram salutem, česky: K našemu blahu.“*¹⁴ Učitelé se opět vrátili k tomu, aby na konci roku byla opět zavedena veřejná zkouška před místní školní radou, představenstvem obce a příznivci školy, jak to bylo kdysi zvykem za nadučitele Jiříka a kde mohly děti také prezentovat výsledky své celoroční práce. Součástí zkoušky byla i výstava ručních a žákovských prací.

Za inspektora Rudolfa barona Hennigera se od roku 1891 psaly protokoly už delší. Obsahovaly celkem sedm částí. Některé části bývaly velmi stručné, jiné obsahovaly dlouhá metodická pojednání.

První třídní katalogy byly dvojjazyčné, kde němčina byla na prvním místě. Po novele školského zákona byly některé předměty zrušeny, či změnilly svůj název. Do té doby povinný tělocvik pro dívky byl zrušen. Němčina se začínala učit ve II. třídě. Od roku 1886 byl nový typ třídních knih, které byly jen české a měly již název – národní škola. Na škole se přestává učit němčina.

Tak se začíná pomalu tvořit česká národní škola. Škola dle zákonů do té doby vytvářela u dětí lásku k vlasti a oddanost, i když v té době ještě k vlasti rakousko-uherské a k panovnickému rodu Habsburků.

¹⁴ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

Školní řád se definitivně ustálil v roce 1905 a měl pevné základy. Po učitelích se požadovala jednotnost v jejich práci. Škola měla fungovat jak dokonalý stroj, kde všichni dělají ve stejnou dobu stejnou práci a mají stejné výsledky. Taková byla představa těch, kteří dohlíželi na práci učitelů.

2.3.7 Vyučovací metody

Stará plumlovská škola byla utrakvistická, učilo se jak česky, tak i německy až do roku 1880. Výuka byla založena na bezduchem učení. Žáci četli bez jakéhokoli vysvětlení a porozumění dané látky. Učení se stalo pouhým opisováním přečteného textu. V mluvnici se žáci učili poučky nazpaměť, v gramatice skloňovali slova v jednotném i množném čísle. Součástí vyučování jazyka bylo diktando. Nešlo o klasický diktát, učivo se diktovalo, protože nebyly učebnice. Učivo mělo vychovávat žáky svým obsahem z biblické dějeprawy či náboženství. Učitel také používal trestná cvičení, která museli žáci i několikrát přepisovat. Tehdejší farní škola nevedla učitele ani žáky k tvořivosti. Učitel byl posuzován podle písma a hudby. Někteří učitelé na Plumlově, např. nadučitel Jiřík, učitel Zapletal, Racek, Nedbal i učitelka Muchová, byli vynikajícími kaligrafy, kteří se stali vzorem pro svoje žáky.

Na venkovských školách se v počtech učilo mechanickému odříkávání násobilky. Žáci sčítali, odčítali, násobili a dělili nejdříve jednoduché příklady, později počítali s většími čísly a také se zlomky. Desetinná čísla nepoužívali, protože venkovští učitelé je sami neznali. Slovní úlohy vycházely z praktických příkladů: *Kovář udělal za hodinu 38 cvoků, otázka: kolik udělá za 6 dnů, kdyby dělal denně 16 hodin?*

Žáci ve farních školách ve čtení nečetli z čítanek. Ke čtení se používala biblická dějprava, evangelia a katechismy. Učitel učil žáky číst a ti text i memorovali. Při učení čtení se žáci dělili na písmenkáře, slabikanty a čtenáře. Čtený text se opisoval na tabulky, a pak se na papíry vytvářely předlohy. Tyto metody při výuce čtení se udržely ve škole po dlouhou dobu bez jakékoli změny. V Plumlově byl až později používán druhý díl čítanky od J. Šťastného, která měla osm článků psaných švabachem.¹⁵

2.3.8 Ehrenbuch – Zlatá kniha

Knihu založil nadučitel Jiřík, když v roce 1859 přišel do Plumlova a zapisoval do ní úspěchy žáků až do roku 1886. Byla to malá čtvercová knížka v červených tvrdých deskách, která byla zdobena zlatem a s nápisem Ehrenbuch vtlačeným v rámečku. Uvnitř bylo

¹⁵ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

úhledným písmem napsáno: *Ehrenbuch für fleissige und gesittete Schüler bei der Pfarrschule in Plumenu.* Na dalším listě bylo už napsáno česky, kteří žáci byli za svoji pilnost a dobré chování vyznamenáni.

Knihu Jiřík využíval jako výchovného prostředku na povzbuzení žáků k lepším výkonům a vzornému chování. Od roku 1869 se jména žáků z této knihy četla při inspekci a žáci byli pochváleni a odměněni. Do knihy se podepisovali zástupci dozorčího duchovního úřadu a další představitelé okresu. V roce 1861 bylo do ní zapsáno i třináct žáků německé školy. Tuto školu tvořilo jen oddělení pro německé žáky ze zámku a děti obchodníků. Občas se zde objevilo i české jméno, ale škola nesloužila k poněmčování, byla založena na dobrovolnosti.

C. k. okresní školní inspektor František Nožička byl v knize česky podepsán v roce 1871.

Poslední záznam ve Zlaté knize je ze školního roku 1885/1886. V tomto roce bylo vyznamenáno 109 žáků z celkového počtu 290. Tehdy byl školním inspektorem J. Sýtko a plumlovská škola byla podle prospěchu hodnocena na druhém místě na okrese.¹⁶

2.3.9 Hodnocení žáků

Výuka na školách byla založena na ctižádosti. Žáci svoje úspěchy prezentovali na veřejných zkouškách, za které jim byly udíleny prémie. Kromě Zlaté knihy „úspěchů“ byly do tříd zavedeny knihy hanby či oslovské lavice. Úspěšní žáci se nazývali premianti, na výborné vysvědčení se psalo vyznamenání nebo se uvádělo pořadí žáků dle prospěchu. Žáci, především chlapci, byli hodnoceni slovně na základě svého chování: stutzig (tvrdohlavý), lügenhaft (lživý), leichtsinnig (lehkomyslný), boshaft (zlomyslný), folgsam (poslušný), trozzig (vzdorovitý), ausgelassen (rozpustilý), sittsam (mravný), ruhig (klidný), tugendhaft (ctnostný).

Původně se známkovalo jen v matrikách, později žáci získávali za svoje školní výsledky vysvědčení, které zpočátku bylo psáno německy. Vysvědčení z roku 1832 obsahovalo klasifikaci z návštěvy školy, z mravů, někde i z pilnosti. Hodnotilo se čtení, krasopis, pravopis, diktando, počty, mluvnice a návod k písemnostem. Na závěr vysvědčení byla poznámka, které třídy žák dosáhl a zda získal vyznamenání (Vorzug). Plumlovská škola jako škola utrakvistická vydávala vysvědčení, kde pod němčinou bylo napsáno: *Die böhmische Schrachlehre a při čtení: Böhmisch gedruckt. Böhmisch geschrieben.* Vysvědčení

¹⁶ BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

se nedávalo všem, jen tomu, kdo si o něho požádal a měl na něm lepší výsledky. Po roce 1866 se přestalo psát vysvědčení německy. Plumlovská škola po vydání nových školních zákonů se stává českou, s povinnou němčinou od II. třídy. První české tištěné vysvědčení je z roku 1868/1869. Hodnotilo návštěvu školy, mravy, schopnosti, přičinění, náboženství, český jazyk – čtení, mluvnici, pravopis, německý jazyk – čtení, mluvnici, počty, psaní.¹⁷

2.4 Život ve škole i mimo školu

Děti v Plumlově musely jako jiné děti chodit pilně do školy, třikrát v týdnu a v neděli pod dohledem učitele do kostela, jinak klečely nebo byly po škole. Kázeň byla velmi přísná. Ze školy museli žáci odcházet po dvou v řadě až na náměstí. Dospělé, které potkávali, zdravili hromadně: *Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!* Pokud se nějaký žák nechoval slušně, mezi dětmi byly tací, kteří to hned hlásili ve škole. Provinilce pak čekala rákoska, klečení nebo byli po škole. Na náměstí si děti hrát nemohly, musely chodit až do Cvrčelky (název ulice v Plumlově).

Společenský a veřejný život v obci ovlivňoval i život ve škole. Spolky, které v Plumlově působily, pořádaly výlety. Po jejich vzoru začali učitelé se svými žáky jezdit také na výlety, např. v roce 1874 do Žbánovského údolí a v roce 1879 do Obory. Společnost jim dělali hudebníci a všichni dostali občerstvení, na které se u občanů udělala peněžitá sbírka. Žáci v přírodě hráli hry, zpívali písně a přednášeli básně. Nejlepším žákům byly předávány odměny. Po každém výletu se při návratu u kapličky pomodlili klekání a šli domů. Společné výlety do Obory byly i později oblíbené mezi dětmi a rodiči. Školní výlet se také pořádal do Sloupu a k Macoše, kam děti zavezli na povozech obyvatelé Plumlova.

V roce 1888 nechala škola ušít hedvábný prapor za částku 130 zl., na kterém byl zlatou nití vyšit plumlovský erb. O jeho pořízení se usnesli učitelé na konferenci již v roce 1877, kdy každý člen přispěl částkou 1 zl. (zlatý), další peníze se získaly sbírkou. Plumlov žil důležitými událostmi habsburské říše. Při každé příležitosti byly zasazeny lípy. V roce 1890, kdy Plumlov navštívili arcivévodové Albrecht a Eugen, byl při škole založen podpůrný fond císaře Františka Josefa I. Kníže Lichtenštejn daroval 400 zl., obec vybrala 200 zl. a ze slavnosti se získalo 200 zl. Z tohoto fondu se pořizovaly dary, které se v předvánoční době veřejně předávaly hodným žákům. V roce 1885 dosáhl tento fond částky 1 000 zl. K padesátému výročí panování císaře se v Plumlově 2. prosince 1898 konaly

¹⁷ Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Plumlov, inv. č 348, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1914

slavné bohoslužby. Ve škole žáci přednášeli a zpívali a nejchudší děti byly obdarovány oděvem a obuví. Když byl v Plumlově v roce 1907 založen okrašlovací spolek, škola se pravidelně zúčastňovala jarních slavností, při kterých žáci sázeli stromky. Občas byly pořádány i Mikulášské slavnosti, kdy se podělovali žáci a vždy se něco vydražilo v prospěch školy. Život tehdejší školy byl opravdu pestrý.

2.5 Školní úřady

Plumlovská vrchnost byla nejstarším a nejbližším úřadem, ale škola z jejího pohledu byla na nejnižším stupni v hodnocení a školu nepodporovala. Tehdy byl názor, že poddaní nepotřebují vzdělání. I když byli vládou ustanoveni krajští komisaři, na školu dohlíželi jen duchovní. V roce 1855 se zrušily vrchnostenské úřady a uzavřením konkordátu byly školy pod dohledem církve. Farní škola v Plumlově byla podřízena konsistoři v Olomouci. Ta vydávala pro školy oběžníky, které byly zpočátku psány v němčině, později i v češtině nebo v obou jazycích. Církev měla pod svojí kontrolou vypisování učitelských míst, které příslušely danému děkanství. Diecézní školní inspektoři (faráři a děkani) přijížděli do školy na inspekci.

Dvakrát ročně se ve škole konaly závěrečné zkoušky, kterých se zúčastnili i duchovní. V roce 1867 se ve Vídni konala učitelská konference, kde se žádalo, aby se národní škola od církve oddělila.

V Plumlově byla 22. 3. 1874 založena místní školní rada. Prvním předsedou se stal Engelbert Duřpek. Školní rada měla za úkol vybírání školního platu a měla kontrolovat návštěvu školy. Školní poplatky se vybíraly předem čtvrtletně a odváděly se do okresní školní pokladny v Prostějově. Z těchto peněz se vypláceli učitelé. Někdy docházelo k tomu, že peníze obec neposlala včas a učitelé nemohli být řádně v termínu placeni. Školní rada od placení osvobozovala chudé místní občany. V roce 1888 nemuselo platit školné 36 rodičů. Rada sledovala i návštěvu školy a měla trestní pravomoc. Nadučitel musel vykazovat docházku žáků každý měsíc a výkaz předkládal radě. Předseda rady za počty zameškaných půldnů uděloval rodičům buď vězení, nebo peněžité trest. V roce 1880 dostal např. jeden otec za svoje čtyři děti, které zameškaly školu, tři dny vězení. Všechny tyto údaje se pečlivě zaznamenávaly, tak jak to bylo zvykem již z období vrchnostenského úřadování. Později byl vytvořen návod, jak přesně postupovat v nápravě. Často se stávalo, že děti pracovaly se svými rodiči a do školy tak nechodily. Další důvod absence v docházce byl v přeplněnosti tříd. Ve dvou třídách sedělo 257 žáků. Okresní rada vyzývala místní radu, aby nechala

postavit další učebny. Bylo však navrženo, aby nejstarší žáci byli ze školy uvolněni. V roce 1877 se také nařizuje, aby byla vytvořena letní tělocvična. Ta ale byla upravena až o deset let později. Místní rada žádala v roce 1884 knížete o zřízení přístavby. V témže roce do rady vstupují dva zástupci velkostatku a jeden z řad učitelů. Rada také dohlížela na to, aby se učilo podle předpisů. Společně se školním inspektorem mohli přijít na inspekci i členové školní rady. Mohla také zasahovat u konkurzů na místo učitele a dbala o to, aby se dodržovala pravidla, za kterých se mohlo dát žákům ve škole volno, např. o plumlovských hodech.

Plumlovská školní rada vždy svoji školu podporovala. Škola měla ve své obci svoje příznivce a dobrodince. Hned po založení školní rady pořádala rada sbírku na pořízení školní knihovny, přispívala i na inkoust a křidu. Škola byla za podpory rady, ale i knížete, vybavena pomůckami. Pomůcky se také nakupovaly za každoroční dary od občanské záložny a z peněz, které zbyly z výletů. V roce 1875 podpořila rada obec, aby byla ve škole ustanovena učitelka ručních prací.

Rada se také zasloužila o zrušení němčiny na škole. Plumlov byl v roce 1880 ryze český, a proto nebylo nutné vyučovat i v němčině. Tím se vyřešila utrakvistická škola v Plumlově.

Plumlovská školní rada se zajímala také o vývoj pokračovacího školství. V roce 1887 bylo radou usneseno, aby byla v Plumlově zřízena živnostenská škola. V roce 1890 se jedná o pokračovací škole pro učně a pomocníky, která byla zřízena až v roce 1913. V Plumlově byla v roce 1929 zřízena také odborná škola krejčovská.

2.6 Plumlovská škola za Protektorátu

Újezdni měšťanská škola v Plumlově byla za protektorátu nazvána Haupschule – Hlavní škola. Měla čtyři třídy a byla výběrová. Přecházeli na ni žáci po ukončení 4. třídy obecné školy, pokud měli náležitý prospěch. Žáci museli absolvovat přijímací zkoušky. Na škole se nepoužívaly staré knihy, ty byly odstraněny, učivo se diktovalo a zapisovalo. Učitelé museli skládat zkoušky z němčiny. Na škole byly odstraněny všechny pomůcky z kabinetů, které připomínaly český národ a Československo, mapy, knihy, dějiny Palackého, obrazy. Na škole mohly být jen ty pomůcky, které byly schválené, označené a zapsané do seznamů. Učitelé byli přidělováni na pomocné práce, jejich místa nebyla definitivně obsazována. Školu vedl nejstarší učitel, po řediteli J. Fackovi, učitelka M.

Skopalová, pak učitel Rob. Rotröckel, potom zástupce ředitele Fr. Kašpar. V roce 1943 měla hlavní škola 10 učitelů. Od 1. 12. byla škola obecná spojena se školou hlavní.

Začátkem školního roku 1944/1945 přišlo nařízení, že bude školní budova zabrána a musí se vystěhovat. Zabral si ji jako Oberschule Hitlerjugend. Začátkem září žáci se svými učiteli stěhovali všechny pomůcky do mlýna a nábytek do cihelny. Škola těžko hledala prostory pro učebny. Žáci z měšťanské školy se učili v sousedních školách v Soběsukách a v Krumsíně, obecná škola se učila po hostincích a v místním klášteře. Škola měla v té době nedostatek učitelů, protože někteří byli totálně nasazeni nebo posláni na nádenickou práci. Po odchodu Hitlerjugend se stala budova školy skladištěm. Na začátku roku 1945 obsadili školu vojáci, kteří zde opravovali auta. V posledním válečném školním roce se z nedostatku místa pro výuku žáků vyučovalo po skupinkách na různých místech i v jiných obcích. Žáci obecné školy se učili po 6 – 20 žácích dvakrát v týdnu po třech hodinách, měšťanská škola v šesti místnostech. 30. dubna 1945 vyučování skončilo. 8. května odešlo německé vojsko a do školy se zatím nastěhovala Národní stráž.

2.7 Měšťanská škola

Obecná, která byla pětiletá, i měšťanská škola byla pod jednou správou. I. března 1921 se obecná škola odloučila od měšťanské školy a osamostatnila se. V roce 1932 se stal ředitelem měšťanské školy Josef Blekta, který na škole působil až do roku 1939, kdy odešel do penze.

V roce 1948 dostala škola název Střední škola. Matrika Újezdní měšťanské školy uvádí, které obce tvořily školní obec (újezd). V Plumlově k ní patřily tyto obce: Plumlov, Stichovice, Ohrozim, Soběsuky, Žárovice, Hamry, Krumsín a Prostějovičky. Všechny obce se řadily do správního okresu Prostějov. U každé byla uvedena vzdálenost obce od školy. V roce 1948 měla škola čtyři postupné definitivní ročníky a čtyři pobočné zatímní. V té době měla budova sedm učeben pro měšťanskou školu a pět pro národní školu, jednu místnost kreslírny, ředitelnu, kabinety, sborovnu, malou kuchyň bez jídelny, tělocvičnu, školní dvůr jako letní tělocvičnu, nedostačující školní zahradu, byt školníka. K 1. 9. 1948 navštěvuje školu 232 žáků, z toho 126 chlapců a 106 dívek. Na škole vyučovalo celkem 11 učitelů, učitelka ručních prací vyučovala i ve Vícově.

V roce 1953 byla škola změněna na osmiletou střední školu a od roku měla název Základní devítiletá škola Plumlov, v roce 1990 Základní škola 1. – 8. ročník a od roku 1995 opět Základní škola Plumlov pro 1. – 9. ročník.

2.8 Současná situace školy

Dnešní škola, ve srovnání s historickou situací školy, je plně vybavená školní budova, kterou navštěvují žáci z Plumlova i z blízkého okolí. V průběhu let se měnila její vybavenost, učitelé, délka školní docházky, metody a formy práce tak, jak se měnily požadavky společnosti na vzdělávání žáků. Obec ale i jednotlivci a rodiče vždy projevovali zájem o školu a vzdělávání svých dětí.

Základní škola poskytuje žákům základní vzdělání během celé povinné školní docházky, která je v současné době stanovena na devět školních roků.

Základní škola Plumlov je příspěvkovou organizací, kterou zřizuje město Plumlov. Do sítě škol byla škola zařazena 1. 1. 1999. Škola má kapacitu 380 žáků.

Ve školním roce 2019/2020 má škola 15 tříd, sedm tříd na 1. stupni a osm na 2. stupni. Na škole pracuje 24 učitelů, včetně ředitelky školy a zástupce ředitele, 5 asistentů pedagoga, 3 vychovatelky školní družiny, jedna pracuje zároveň jako asistent pedagoga. Výuka na škole se realizuje podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání: Otevíráme cestu pro vstup do života všem. Součástí školy je školní družina se třemi odděleními pro 90 žáků a školní jídelna, která vaří až 320 obědů denně jak pro žáky základní školy, tak i pro mateřskou školu i cizí strážníky.

Na škole pracuje školská rada, která byla založena v lednu 2006 a tvoří ji zástupci obce jako zřizovatele školy, zástupci rodičů a školy. Školská rada se schází dvakrát ročně a projednává a schvaluje Výroční zprávu o činnosti školy, změny ve školním řádu, ŠVP, Výroční zprávu o hospodaření školy. Na svých jednáních rovněž projednává otázky týkající se provozu a činnosti školy a zabývá se návrhy a připomínkami zákonných zástupců.

Klub rodičů a přátel školy při ZŠ Plumlov, z. s., který byl na škole vytvořen, je příspěvkovou organizací, která *sdrhuje členy na základě společného zájmu. Základním cílem činnosti spolku je podporovat využití volného času žáků Základní školy Plumlov, okres Prostějov, příspěvková organizace a koordinovat a sjednocovat výchovné působení školy a rodiny. Spolek samostatně, nebo ve spolupráci s pedagogickým sborem školy a s jinými společenskými organizacemi, organizuje zájmové, sportovní a kulturní akce pro žáky školy a podporuje vybrané školní projekty.*¹⁸

Škola úzce spolupracuje s městem, které ji podporuje nejen finančně, ale také při pořádání různých kulturních a společenských akcí pro veřejnost i pro žáky školy. Žáci se zapojují do aktivit města například v oblasti sběru odpadů, jeho třídění a úklidu obce. Na

¹⁸ <https://www.zsplumlov.cz/index.php/o-skole/klub-rodicu>

výborné úrovni je i spolupráci s ostatními institucemi, které ro žáky školy zajišťují mimoškolní aktivity, ať už v oblasti prevence požární ochrany, v kulturní, dopravní, globální a environmentální výchovy.

Škola za svoje aktivity v mimoškolní oblasti získala titul Zelená škola Olomouckého kraje, Zdravá škola, Škola pro udržitelný rozvoj, či Aktivní škola a stále svoje aktivity rozvíjí.¹⁹

¹⁹ <https://www.zsplumlov.cz/>

3 MOSTKOVICE

3.1 Dějiny školství v období 1676 - 1921

První zmínky o škole v Mostkovicích jsou z roku 1676, kdy zdejší rektor prosil o svou mzdu a pivo. K místní faře a škole patřilo několik vesnic, proto měl rektor školy v roce 1753 tři pomocníky. Vyučování probíhalo v bývalé hospodě s číslem popisným 3 a to až do doby, než byla vystavěna nová školní budova.²⁰

Za panování císaře Josefa II., byly hojně zřizovány kostely, a především také školy. Výstavbou nových škol v Plumlově, Ohrozimi a Krumsíně, přišla škola v Mostkovicích o mnoho žáků.²¹

V roce 1800 měla školní budova číslo popisné 23, které zůstalo až do dalšího číslování v roce 1880. Za panování Jana z Lichtenštejna byla v roce 1816 vystavěna v Mostkovicích jednopodlažní škola. Vlevo od vchodu byla učebna a vpravo byl byt učitele. Víc učeben nepotřebovali, protože v okolí byly postaveny další školy.

V roce 1855 bylo vystavěno první poschodí, které mělo velmi skromné základy. Při stavbě prvního poschodí se šetřilo s cihlami a používal se kámen, který byl velmi vlhký a v zimě způsoboval plíseň.

Z učebny byly vytvořeny dvě světnice pro učitele a z bývalého bytu učitele byla vybudována kuchyň a komora. U dvorku byl vchod do pokoje pro vyučitele a za dveřmi se nacházely dvě místnosti s velmi nízkými klenutými stropy. Byt učitele nebyl moc útulný a bylo potřeba ho upravit. Druhou místnost rozdělil na polovinu a z první poloviny udělal kuchyň. V kuchyňce bylo jedno malé okno směrem na dvůr a dřevěná trouba, která v zimě roku 1871 shořela. Toalety byly dřevěné a poblíž hnoje, který museli žáci nejdřív obejít, aby se na ně dostali.

Bylo nutné opatřit nejnnutnější pomůcky. Roku 1871 se zakoupilo vysvědčení za 47 zlatých, zeměkoule za 5 zlatých a 50 krejcarů, mapa Palestiny za 6 zlatých a 20 krejcarů, mapa Rakouska za 6 zlatých a 60 krejcarů, Evropy za 5 zlatých, počítadlo za 9 zlatých a 50 krejcarů.

Na konci roku 1872 se vypsalo volné místo nadučitele, a byl vybrán jeden z tamějších učitelů. Škola se následně stala trojtřídní. Místní školní rada dne 10. února 1873 požádala bývalého učitele pana Žáka o výpomoc. Školní rada mu k jeho měsíční výsluze

²⁰ ŠUBERT, Josef. Mostkovice v zrcadle 20. století.. Kostelec na Hané: [s.n.], 2005.

²¹ JANOUŠEK, V. Vlastivěda moravská: Místopis Moravy, Plumlovský okres. Brno: Garn, 2010. 242 s. ISBN 978-80-86347-58-5.

přislíbila i 20 zlatých ze školní pokladny. Novou posilou se stal Václav David. V té době byli ve škole 3 učitelé, ale pouze dvě učebny. Učitel David si s kolegou Žákem děti rozdělili.

Bylo nutné rozšířit školu o další učebnu. Nová učebna byla přistavena na dvoře směrem k říčce Hloučela hned vedle kostela. Plán na stavbu nové učebny zpracoval zednický mistr z Plumlova. Majitel cihelny poskytl cihly za 398 zl. (zlatých) Stolářské, zámečnické, natěračské a sklenářské práce byly zaplacené tehdejšími předsedou místní školní rady Janem Páclem. Lavice dodal stichovický stolář za 76 zl. Kamna, trouby a ventilace stály 45 zl. Celá stavba měla stát přibližně 1000 zl. Stará stavba měla jedno poschodí, ale nová přístavba byla pouze přízemní. Z důvodu opoždění stavby se nemohla škola otevřít hned na začátku školního roku.

Pro velký počet žáků v roce 1874 bylo navrženo školní radě rozšíření školní budovy nebo přiškolení do Čechovic. Tento návrh byl zamítnut z důvodu nedostatku učitelů.

O prázdninách v roce 1875 byly postaveny nové toalety za chlévy a dvůr byl až k nim vydlážděn. Před školou byla umístěna nová skříňka na školní potřeby, dvě stoličky a tři džbány na vodu pro žáky. Školní přístavbou se zmenšil prostor zahrádky. To byl podnět k tomu, aby se s obcí začalo vyjednávat o stavbě nové školy u kostela. Vyjednávání trvalo léta.

Na žádost tehdejšího nadučitele byl zřízen podporovací fond pro chudé žáky zdejší školy. Na žádost bylo uvolněno 25 zlatých. Následně se finanční obnos peněz v podporovacím fondu zvýšil až na 400 zlatých. Žáci byli podporováni jednou ročně. Byly jim zakoupeny pomůcky do školy, učebnice, oblečení, obuv apod. Finanční pomoc byla pro všechny žáky národní školy v Mostkovicích, kteří docházeli do školy pravidelně. Podporovací fond spravovala místní školní rada. Každoročně také informovala o možnosti finanční podpory pro děti navštěvující národní školu v Mostkovicích. Školní rada podporovala především ty žáky, kteří měli výborné chování.

Ve školním roce 1881/1882 se kvůli vysokému počtu žáků musely třídy rozdělit na dvě oddělení s polodenním vyučováním. Obec Domamyslice byla důrazně proti výstavbě nové školy v Mostkovicích. Jako důvody uvedla velkou vzdálenost a nebezpečnou cestu.

Rok 1884 se stal pro mostkovickou školu významným. Byla přistavena do té doby největší přístavba školy, která byla následně rozšířena na čtyřtřídní. Bylo přistaveno jedno křídlo se čtyřmi učebnami. Škola měla dole místnosti pro podučitele a učebnu, v prvním poschodí byla místnost pro učební pomůcky a další učebny. Záchody byly nahoře i dole. Díky přístavbě měla škola pět učeben a čtyři místnosti pro učitele, z nich dvě byly velmi

malé, pouze pro svobodné učitele.

Toalety musely být pro každé pohlaví rozděleny. Bylo jich pět dole i nahoře, přičemž prostřední byly vždy pro učitele. Nově zřízená pumpa zajišťovala dostatek vody.

Na novou školní budovu byl umístěn nápis „Naší mládeži“ a letopočet 1884. Roku 1885 byl název školy změněn na „Obecná škola v Mostkovicích“.

Zemská školní rada výnosem ze dne 31. května 1886 povolila rozšířit čtyřtřídní školu obecnou v Mostkovicích na pětitřídní od školního roku 1886 - 1887. K místům nadučitele, podučitele a podučitelky přidali ještě místo učitele, na které vypsal konkurz. Jelikož nově zřízené místo učitele nebylo ani v následujícím školním roce obsazeno, bylo proto vyučování v první a páté třídě polodenní.

V roce 1887 byly zřízeny ve škole v Mostkovicích ženské ruční práce. Vyučování bylo v 2. - 4. třídě 3 hodiny týdně a v 5. třídě 4 hodiny týdně. Od 1. ledna 1892 byly platy učitelů rozděleny do platových tříd. V roce 1909 Školní zemská rada povolila pobočku I., II., III. a IV. třídy. V roce 1914 byl okresní školní radou ustanoven správce školy. V průběhu 1. světové války bylo několik učitelů odveleno na frontu.²²

3.2 Období 1940 -1953

Všechny děti 6. postupného ročníku odešly do měšťanských škol, v Mostkovicích tedy zůstaly pouze děti 1. - 5. postupných ročníků, které byly rozděleny do 5 tříd s jedním postupným ročníkem. Celkem školu navštěvovalo 171 dětí. Tři děti byly slovenské národnosti. Téhož školního roku byla zřízena skupina ručních prací, kterou navštěvovalo pouze 10 dívek, které do školy docházely déle než 5 let.

Dne 13. ledna 1942 bylo Ministerstvem školství a národní osvěty nařízeno zesílené vyučování německého jazyka. Dle rozhodnutí měl být německý jazyk vyučován již od 1. postupného ročníku a to 4 hodiny týdně. Od 3. třídy se počet hodin zvyšoval. Aby nedošlo k prodloužení vyučovacích hodin, bylo nutné zkrátit jiné vyučované předměty. Třídu, ve které byl vyučován německý jazyk, mohlo navštěvovat pouze 35 dětí. Pokud bylo ve třídě při hodině německého jazyka dětí více, než je uvedeno, byla třída rozdělena na dvě skupiny s menším počtem dětí. Díky rozdělení tříd se zvýšil počet vyučovaných hodin pro učitele, a škola byla nucena přijmout novou učitelskou sílu. Místní školská rada, spolu

²² *Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Mostkovice, inv. č 321, název Školní kronika, čas. rozsah 1885-1921*

s rodičovským sdružením, jako sociální podpora žáků věnovala všechny školní potřeby dětem zdarma. Tyto položky byly zařazeny do školního rozpočtu. Rodičovské sdružení dále provedlo tzv. „ošacovací akci“, během které dostalo 14 dívek nové šaty, 5 chlapců kalhoty, 2 chlapci celé kompletní oblečení a 4 děti boty. Celá ošacovací akce stála přibližně 2000 K. Z rozpočtu školní rady bylo také zapláceno pojištění proti úrazu všech dětí navštěvujících školu.

Na základě výnosu okresního úřadu v Prostějově, bylo dne 8. června 1942 vybráno několik žáků, kteří pod učitelským dozorem sbírali na polích plevel. Obec jim za to zaplatila 1710 K. Dále sbírali chrousty, za které jim ale nebyly vyplaceny žádné peníze. Odborný učitel Rudolf Matyáš byl ministrem školství jmenován jako okresní inspektor pro národní školy s vyučováním českým jazykem v prostějovském okrese. Ve školním roce 1942/1943 bylo v prvních třech třídách malý počet žáků. Školní výbor nepřiradil pátého pedagoga, žáci totiž byli zařazeni do 4 tříd celkově.

Výnosem z 2. září 1942 oznámila česká zemská školní rada pro Moravu v Brně, že se stane z místní školy čtyřtřídní. Na žádost správy školy bylo rozdělení žáků původní.

Ministr školství povolil výnosem ze dne 4. srpna 1942 prostějovského školního okresu na dva dohledatelné obvody. Severní, ve kterém byl školní inspektor Jindřich Karkoška, a na jižní s okresním školním inspektorem Adolfem Matyášem. Schůze se zúčastnilo pouze 17 osob.

Na konci školního roku, ve dnech 12. - 13. července, konala polovina žáků 4. postupných ročníků přijímací zkoušku do 1. třídy hlavních škol. Na základě přijímacích zkoušek bylo z 20 dětí přijato do Plumlova 14 dětí, dvě dívky do dívčí hlavní školy v Prostějově. Na konci školního roku, stejně jako v letech předchozích, rozdalo rodičovské sdružení školní potřeby zdarma a opět ošatilo několik žáků novými oděvy.

V následujícím školním roce byla povolena třída 2. b. Podle výnosu okresního úřadu v Prostějově školské úřadovny ze dne 22. října bylo 5 tříd zdejší školy považováno za třídy postupné a označovali se I., II., II., IV., V. třída. V rámci týdne spojení navštívili žáci 1. postupných ročníků zdejší rolnicko- občanskou záložnu, kde žákům ukázali tamní zařízení a dětem dali vkladní knížku s vkladem 10 K.

Nařízením ministra školství ze dne 16. listopadu 1943 byly místní školní rady zrušeny a jejich kompetence přešly na starostu obce, která byla sídlem místní školní rady. Ve zdejší obci tedy přebral agendu místní školní rady starosta obce Mostkovice Břetislav Všeticka.

Ve dnech 4. - 6. ledna 1944 se celý učitelský sbor zúčastnil kurzu protiletecké ochrany v Prostějově. Kurz obsahoval přednášky i praktické ukázky z oboru protiletecké ochrany.

V týdnu od 24. do 28. ledna bylo v pěti místnostech školy v Mostkovicích ubytováno vojsko. V té době muselo být ve škole zkrácené vyučování. Vyučování probíhalo střídavě po půl dnech v učebně 1. třídy. Od 28. ledna se již vyučovalo normálně. Nový školní rok 1944/1945 začal 5. září a obě dolní třídy byly nadále ponechány k vojenským účelům. Vyučování tedy probíhalo pouze v prvním poschodí. V kabinetě byly uloženy různé vojenské přístroje. Vyučování bylo zahájeno pouze ve třech učebnách a školní kuchyni a děti se učily pouze 4 hodiny denně. Od konce září a v průběhu celého října pomáhali žáci 5. tříd při sklizni brambor na letišti. Pozdějšími pokyny byla vyučovací povinnost učitelů upravena. Řídící učitel od té doby vyučuje 26 hodin, ostatní učitelé 32 hodin týdně. Vzhledem k leteckému nebezpečí požádali někteří rodiče žáků dívčí školy v Prostějově, aby mohly jejich děti navštěvovat tamní školu v Mostkovicích. Školní úřady s tím souhlasily a tak 9 dětí z hlavní dívčí školy v Prostějově, Rejskova tř. začalo navštěvovat zdejší školu. Velmi často se stávalo, že žáci Prostějovských škol, kteří byly posíláni domů kvůli leteckému útoku, přišly do Mostkovic dřív, než jim to bylo dovoleno. Když se rodiče dozvěděli o možném leteckém útoku, měli školu ihned informovat. To se několikrát také stalo, a děti byly zavčas poslány ze školy domů. V listopadu a v prosinci muselo být vyučování přerušeno i 3 krát týdně. Většinou to bylo kolem 11. hodiny a po 2. hodině odpolední se vyučování opět obnovilo.

V druhé polovině prosince, byla vyklizena dřívější sborovna a obecní kancelář byla umístěna v domě starosty obce. Z vyklizené místnosti se stalo vojenské skladiště.

Vánoční prázdniny měly trvat od 21. prosince 1944 do 4. ledna 1945, ale byly několikrát prodlouženy. Výnosem ministerstva školství ze dne 19. ledna 1945 bylo nařízeno, aby svolávali žáky do škol nejméně jednou týdně a zadávali jim úkoly. Bylo však zakázáno vytápění školních budov.

Dne 29. ledna 1945 byl správce školy telefonicky kontaktován školní úřednicí v Prostějově, aby do rána vyklidil všechny školní místnosti za pomoci žáků vyšších ročníků. Všechny knihy, pomůcky, obrazy a školních archiv byly přeneseny do mlýna pana Ševčíka, kde byly uloženy. Nábytek převezli dospělí, kteří byli pověřeni obcí. Dne 30. ledna byli všichni správci škol vyzváni, aby se dostavili k poradě do Prostějova. Na poradě dostali pokyny ke svolání žáků a k předávání domácích úkolů. Schůzky s dětmi se konaly v pondělí

a ve čtvrtek. Scházeli se v místnosti místního hostince, ve kterém se děti poprvé sešly 1. února 1945. Zde jim byly také rozdány školní zprávy za 1. pololetí. Od 9. dubna byly děti svolávány třikrát týdně a od 27. dubna bylo vyučování zastaveno úplně, a to z důvodu rychle blížící se fronty.

Dne 9. května vítala obec vojska Rudé armády. Všichni obyvatelé se po šestiletém strádání oddychli. Nad republikou zavládla československá vojska a v tamější škole byly odstraněny německé nápisy. Několik následujících dní ještě vojsko obcí procházelo, a tak bylo vše po německých vojácích ve škole zachováno v původním stavu tak, jak je v noci z 8. na 9. května opustilo. Následně se započalo s úklidem a čistěním školy. Všechny zbývající nábytek byl ze školy odvezen. Stěny a stropy místností byly vymalovány, podlahy vydrhnuty a vydesinfikovány. Dne 25. - 26. května byl do školy nastěhován školní nábytek - lavice, skříně, umyvadla a stoly pro učitele. Od pondělí 28. května 1945 bylo opět zahájeno pravidelné vyučování. Další den žáci pod dozorem svých třídních učitelů přenesli učební pomůcky (obrazy, nerosty, knihy) z mlýna zpátky do školy, kde byly roztříděny a vráceny zpátky na své místo.

Podle výnosu ministerstva školství a osvěty byly děti, které navštěvovaly poslední ročník povinné docházky na obecné škole, převedeny do tříd v měšťanské škole. Do Plumlova bylo přeřazeno 8 dětí a do Prostějova dětí 9. Plumlovská měšťanská škola však vrátila všechny děti zpátky a do Prostějova odepřela docházku dvou dívkám. Ostatním převedeným dětem bylo vydáno propouštěcí vysvědčení z měšťanské školy. Školní stravování bylo přerušným vyučováním zastaveno.²³

3.3 Současná škola

Školní budova se po roce 1945 nijak výrazně nezměnila. Do nynější doby proběhly pouze drobné rekonstrukce. Ve školní budově v Mostkovicích se nachází základní škola, mateřská škola, školní družina a jídelna. V současné době vyučování probíhá v 1. - 5. ročníku podle vzdělávacího programu „Spolu“. Ve škole jsou využívány alternativní metody pedagogiky. Důraz je kladen především na formy a metody práce, ve kterých se využívají informační technologie. Nedílnou součástí výuky je již od 1. třídy anglický jazyk a od 4. třídy výuka informatiky. Škola je velmi moderní a s výhodnými podmínkami pro

²³ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Národní škola Mostkovice, inv. č 322, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1945

integrované děti. Cílem je děti učit komunikačním dovednostem, spolupráci, tvořivostí, sebehodnocení nebo zdravému životnímu stylu.²⁴

²⁴ <http://www.skola-mostkovice.cz/>

4 KRUMSÍN, PROSTĚJOVIČKY, SOBĚSUKY

4.1 Od založení školy do roku 1938

Krumsín byl původně společně s obcemi Prostějovičky, Soběsuky, Žárovice přiřazen do Mostkovic, kde byla farní škola. Děti zámožnějším občanů do školy docházely. Záznamy o jejich docházce jsou doloženy v knize farního kostela. Jiní posílali děti do Plumlova, když i zde byla založena farní škola. Základní listina fary a krumsínské školy je z 20. října 1766. Stará škola stála pod panským dvorem naproti staré fary. Později z ní byly tři domky.²⁵

Nová škola byla postavena v roce 1827. V přízemí měla učebnu, jednu místnost a kuchyň. Prvním doloženým učitelem v Krumsíně byl v roce 1783 Jan Vymětal z Určic, který na škole působil 36 let. Není známo, jaký plat za svoji práci dostával. Po něm nastupuje jeho syn Jan Vymětal, který v roce 1849 předává školu svému synovi Františkovi a stěhuje se do ciziny. Jeho učitelský plat v té době činil 190 zl. (zlatých), 16 mír rži a koledy (naturálie). František Vymětal na škole působil 29 let. Za jeho vedení se stala škola dvoutřídní a prvním podučitelem byl František Poláček, který pak v roce 1872 přešel jako samostatný učitel do Stínavy. V té době byl nedostatek učitelů, a proto bylo potřeba přijmout nového pomocného učitele, kterým se stal František Franz.

V roce 1871 byla škola v té době řazena do druhé platové třídy. Dříví na topení si musel učitel obstarat sám za paušální plat sto zlatých. Tato situace se změnila v roce 1878, kdy už učitel dostává dřevo od přiškolených vesnic.

V roce 1872 se rozšířila škola postavením 1. patra, kde se nacházely dvě učebny. V přízemí byl byt o dvou místnostech, kuchyní a komorou pro řídícího, a pak byt pro podučitele. Pro řídícího byl k dispozici sklep, chlév, drvárna (dřevník) a malá zahrádka. Na rozšíření školy přispěl lichtenštejnský kníže ve spojení se všemi přiškolenými obcemi.

V roce 1878 se stal nadučitelem Ignát Sekanina.

Při školní inspekci 5. května 1883 okresní školní inspektor Josef Sýtko navrhl místní školní radě, aby k velkému počtu žáků buď školu rozšířili, nebo obce Soběsuky a Žárovice postavili vlastní školu. Plán k realizaci měli inspektorovi předložit do prázdnin. K rozšíření školy na trojtřídní se 6. prosince 1883 dohodli na zasedání místní školní rady zástupci obcí Žárovice, Soběsuky, Prostějovičky a Krumsín. Žárovice a Soběsuky si nechaly lhůtu na rozmyšlenou ohledně vybudování vlastní školy. Než mohlo dojít k rozšíření školy

²⁵ JANOUŠEK, V. Vlastivěda moravská: Místopis Moravy, Plumlovský okres. Brno: Garn, 2010. 242

v Krumsíně, obě obce nakonec požádaly o založení vlastní školy. Obce se ale nemohly dohodnout, ve které z nich bude škola postavena, a tak návrh na rozšíření školy v Krumsíně byl schválen. Školní rada nechala vypracovat u zednického mistra Josefa Muchy z Plumlova plán pro rozšíření školy. Pro novou třídu se měla použít místnost podučitele a komora. Plán byl předložen místní školní radě 26. února 1884 s rozpočtem 874 zl. 88 kr. a následně c. k. okresní školní radě. Školním inspektorem bylo navrženo přezkoumání vzdáleností mezi jednotlivými obcemi a následné vypracování výkazů o počtu žáků ve škole a možnosti vybudování nové školy. Ještě na podzim v roce 1885 se s přístavbou nezačalo a ani na jaře následujícího roku, protože se obce Soběsuky a Krumsín stále dohadovaly, na kterém místě se škola postaví.

Na podzim 1886 byla schválena výstavba dvoutřídní školy s vyučovacím českým jazykem pro Soběsuky a Žárovice. Zhotoven byl také plán školy včetně rozpočtu, který činil 10 532 zl. 96 kr. Na výstavbu školy se nakonec vybralo místo na území obce Soběsuky. Dne 15. dubna 1888 byl položen základní kámen nové školní budovy pro tyto obce za účasti krumsínského faráře, představitelů všech obcí, učitelů i žáků. Se stavbou se začalo následující den, aby mohla být stavba do 4. září hotova a obcím předána. Obě obce se na výstavbě podílely společně pod dohledem stavitele Rudolfa Konečného a Josefa Nedělníka z Prostějova.

Dne 28. 8. 1888 byl vyhlášen konkurz na místo nadučitele a podučitele. Přihlásilo se deset uchazečů. Prvním nadučitelem nové školy se stal Jan Čičatka, učitel z Mostkovic a podučitelské místo získal Jan Křížek ze Slatinek. Dne 30. září byla škola slavnostně vysvěcena děkanem Josefem Novákem z Prostějova společně se třemi dalšími duchovními. Následující pondělí bylo po ranní mši poprvé zahájeno vyučování na dvojtřídní škole v Soběsukách.

Na školách v Krumsíně i v Soběsukách slavili žáci se svými učiteli různé svátky a výročí. Ke čtyřicetiletému výročí panování Františka Josefa II. se žáci s učiteli zúčastnili mše a poté měli volno. V roce 1889 zemřel následník trůnu princ Rudolf. I tehdy bylo přerušeno vyučování a žáci šli pouze na smuteční mši.

V Krumsíně působil v letech 1878 až 1887 jako podučitel František Bureš, po získání kvalifikace učitele krátce působil v Příbrami a nakonec v Mostkovicích. Místo podučitele získal Vincenc Poláček, který byl v roce 1889 jmenován definitivním podučitelem. V tomto roce navštěvovalo školu v Krumsíně 171 žáků, 86 chlapců a 85 děvčat a v dalším školním roce ještě o čtyři žáky více. V I. třídě bylo 74 žáků, ve II. třídě 101 žáků. I v Krumsíně měli

někteří žáci v období od 14. dubna do 1. listopadu úlevy. Do školy v tomto období nechodilo osm chlapců a třináct dívek. V následujících letech se počet žáků i úleváků příliš nezměnil. Funkci školního inspektora převzal po Josefu Sýtkovi Rudolf Henniger, který školu v prvním roce svého působení navštívil. V roce 1893 odchází na penzi nadučitel Ignát Sekanina, který na škole působil 25 let. Od školního roku 1894 - 1894 nastupuje na místo mladšího učitele František Kadlec a od října byl jmenován nadučitelem Karel Spurný, který předtím působil ve Zdětíně a byl mezi žáky i občany obce velmi oblíbeným učitelem.

Na jaře roku 1894 místní školní rada opět jednala o rozšíření školy, ale k tomuto návrhu se představitelé obce nevyjádřili.

Na začátku působení nadučitele Karla Spurného neměla škola žádnou nadaci, mezi příznivce školy patří místní záložna. Žákovská knihovna čítala 224 svazků, některé z nich byly velmi sešlé. Do té doby se ve škole nevyučovaly ruční práce. Ve školním roce 1893/1894 školu navštěvovalo celkem 184 žáků.

V červenci 1896 se začalo s úpravou školní budovy. V přízemí ze světničky podučitele byla vybudována nová učebna a došlo i k dalším úpravám. V lednu následujícího roku byla škola kolaudována.

V novém školním roce nebylo místo industriální učitelky obsazeno. Nadučitel učil I. a II. třídu polodenně a II. třídu vyučoval podučitel. Dne 17. září byla definitivní učitelkou ustanovena Františka Kučerová, která od následujícího roku vyučovala ve všech třídách ruční práce. Na jaře 1899 byla na zahradě vybudována letní tělocvična, kde bylo umístěno tělovýchovné nářadí.

V červnu žádala místní školní rada o řízení místa učitelky ručních prací, jelikož se stávající učitelka Františka Kučerová provdala, ale následující měsíc rada nechce místo učitelky, ale zřízení místa učitele. Místo industriální učitelky získala slečna Karla Hunková ze Soběsuk, prozatímní podučitelkou byla jmenována slečna Marie Kučerová. Na konci roku 1902 odešla do Mostkovic.

Z důvodu nedostatku učitelů v dalším roce vyučují tři třídy pouze dva učitelé. Až ve školním roce 1905/1906 nastupuje prozatímní učitel Ignác Šteiger. V následujících letech se několikrát vyměnila učitelka ručních prací.

Ve školním roce 1908/1909 navštěvovalo školu 110 žáků. Stále se vyučovalo ve třech třídách.

V roce 1911 Moravský zemský výbor zaslal školní správě důležitou listinu, která měla být uložena ve školním archivu. Jednalo se o vyvozovací dlužní úpis, který připomínal zrušení roboty a poddanství u rolníků.

Ve školním roce 1911/1912 se počet žáků ve III. třídě zvýšil na 85, proto okresní školní rada zažádala správu o rozšíření školy o další učebnu. Prostějovičky, které byly přiškoleny do Krumsína, projevíly zájem o vybudování vlastní školy. Obec proto žádala, aby ji Krumsín za vyškolení poskytl 4000 K., pokud odbytné nedostanou, budou Prostějovičky souhlasit s přístavbou čtvrté třídy. Požadovanou částku Prostějovičky neobdržely, a proto se začalo uvažovat o přístavbě dvou učeben a bytů pro učitele. Přesto se stále hledalo místo pro novou školu v Prostějovičkách.²⁶

Ve školním roce 1912/1913 se počet žáků ve III. třídě zvýšil na 88. Okresní školní rada vyzvala místní radu, aby podala žádost o pobočku, která byla schválena. Z nedostatku učeben se zpočátku vyučovalo jen ve třech třídách. Přijal se i další zatímní učitel. V říjnu se začalo učit v prozatímní místnosti v domě č. 38. Správa školy měla podat výkaz, kolik dětí z Prostějoviček navštěvuje jednotlivé třídy.

Ve školním roce 1913/1914 byla v Prostějovičkách zřízena jednotřídní školní expozitura, a tím byla pobočka II. třídy v Krumsíně zrušena. Učebna byla zřízena v domku č. 65 Františka Soldána v prvním patře, kde byly provedeny drobné úpravy. Učitelem byl pověřen Hynek Kalabis, který předtím působil v Krumsíně, ale po vypuknutí 1. sv. války byl povolán do vojenské služby. I další učitel expozitury Vojtěch Svačina musel odejít do armády, proto žáci z Prostějoviček docházeli do Krumsína. Nadučitel Karel Surma v rámci vojenské průpravy připravoval chlapce ve věku 17 až 18 let, kteří pocházeli z Krumsína a z Prostějoviček, a každou neděli až do zimy s nimi na škole v Krumsíně cvičil.

Dne 2. října 1916 povolila okresní školní rada vyškolení obce Prostějovičky z krumsínského školního obvodu. Od školního roku 1917/1918 ubylo žáků a škola měla pouze dvě třídy s počtem 124 žáků. V následujícím školním roce se opět vyučovala ve třech třídách a školu navštěvovalo 114 žáků.

O prázdninách v roce 1920 byla škola opravena s nákladem 3144 K.

V roce 1922 odchází po desetiletém působení na škole v Krumsíně nadučitel Karel Surma do penze a na jeho místo prozatímně ustanoven Jan Siegl. V červenci 1923 byl do funkce

²⁶ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 92, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1912

nadučitele dosazen Josef Sedláček. Školu navštěvovalo ve školním roce 1922/1923 ve třech třídách 99 žáků.

V roce 1925 byl na škole redukován počet tříd a vyučovalo se pouze ve dvou třídách s počtem žáků 76. V následujícím roce byla v Krumsíně v domě č. 2 poskytnuta místnost pro školní kuchyň, kde se deset žákyň učilo vaření a domácím pracím.

Ve školním roce 1930/1931 se snížil počet žáků na 58. Ve škole došlo k menším úpravám budovy. Ve třídách, na chodbách i toaletách bylo zavedeno elektrické osvětlení. Za dva roky byla ve škole zřízena v jedné bývalé učebně cvičná kuchyň a přistavěn krb a v obou třídách byly pořízeny nové posouvací tabule. I v následujících letech docházelo k úpravám školní budovy.

Při měšťanské škole v Plumlově se vytvořila újezdní obvodová škola, proto žáci od šestého postupného ročníku následně přecházeli na tuto školu a v Krumsíně měla škola pouze pět roků povinné školní docházky.²⁷

4.2 Období od roku 1938

Ve školním roce 1937/1938 došlo ke změně v učitelském sboru i v počtu žáků. Školu navštěvovalo 79 žáků. Na místo řídícího učitele byl ustanoven Jaroslav Bureš, který na škole působil až do roku 1952.

V roce 1938/1939 vlivem situace, které nastala, učitel Jindřich Suchý kvůli mobilizaci narukoval do armády. V té době praktikovala na škole Věra Vavroušková, která by musela sama učit 85 žáků. Z toho důvodu začal vyučovat řídící Jaroslav Bureš, který byl v té době nemocný. V tomto roce dochází k dalším změnám v pedagogickém sboru. V následujícím školním roce kvůli nařízení o snížení počtu žáků ve třídě se opět vyučuje ve třech třídách.

Od školního roku 1940/1941 dochází na všech školách k zákazu používání stávajících školních kronik a každá škola měla po dobu okupace kroniku novou. V tomto roce se také zrušil předmět občanská nauka a výchova a zavádí se na obecných českých školách další předmět povinný německý jazyk. Němčina se ve zdejší škole nevyučovala pouze v prvním a druhém postupném ročníku. Žáci se učili bez učebnic, pouze v 1. ročníku byla povolena učebnice „S úsměvem“ a v matematice „Mladý počtář“ a učebnice němčiny.

²⁷ *Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 93, název Školní kronika, čas. rozsah 1912-1955*

Všechny nápisy na škole byly německo – české. Ze školní knihovny byly vyřazeny nevhodné knihy a předválečné mapy.

Ve školním roce 1941/1942 se škola opět stala dvojtřídní. Od pololetí se němčina vyučuje i v 1. a 2. ročníku. Od 1. 7. 1941 podle vládního nařízení žáci obecné školy po ukončení čtvrtého ročníku přecházejí na školu hlavní, dříve měšťanskou školu, která se stala čtyřtřídní. Žáci ale musí složit písemné a ústní přijímací zkoušky.

Na obecné škole v následujících letech žáků ubylo. V roce 1942 na škole však několik žáků přibýlo, protože po zrušení škol v Otinovsi a v Hartmanicích začali tito žáci navštěvovat školu v Krumsíně.

V září 1944 musela být vyklizena Hlavní škola v Plumlově pro vojenské účely. Třídy byly umístěny do různých velkých místností v Plumlově, do školy v Soběsukách i do Krumsína. Na škole v Krumsíně začala hlavní škola vyučovat 19. září a z důvodu nedostatku místností se při výuce obě školy střídaly nebo učily polodenně. Docházka učitelů do Krumsína byla obtížná, z toho důvodu už 30. října jsou obě třídy z hlavní školy přemístěny do Plumlova a vyučuje se v sále u Popeláků (pod zámekem). Od té doby se na škole opět vyučuje pravidelně, každý den a celodenně.

Učitelé z Krumsína, Soběsuk a Prostějoviček museli docházet na schůze ohledně vyučování němčiny. Další ale byly zrušeny, jelikož učitelé byli příliš zaměstnáni.

Školní budova vždy velmi trpěla nepříznivými povětrnými a deštivými vlivy. Na podzim roku 1944 byla z tohoto důvodu opravena střecha a zakryta část dvoru.

Vánoční prázdniny se nařízením v roce 1944 žákům prodloužily a vyučování na školách bylo pozastaveno. Žáci dostávali pouze domácí úlohy. Byli rozděleni do skupin a setkávali se v soukromých domech, kam učitelé docházeli. Po nástupu do školy bylo vyučování omezeno, protože se ve školách zakázalo topit.

Na rozdíl od Plumlova, Ohrozimí, Lešan, Kostelce nebyla škola v Krumsíně dlouhodobě obsazena německými vojsky a od dubna 1945 začalo už pravidelné vyučování. V dubnu 1945 se v budově školy nakrátko usadil německý štáb, který zabral téměř celou školu. Za několik dní je vystřídali vojáci z fronty. Vyučování muselo být přerušeno. Po svatodušních svátcích v úterý 22. května se opět začalo učit. Školní rok 1944/1945 ukončilo celkem 102 žáků. Nikdo z žáků neobdržel propouštěcí osvědčení, protože školní docházka byla prodloužena na devět roků.

Ve školním roce 1945/1946 došlo ke změně. Na škole v Krumsíně zůstali pouze žáci 1. – 5. postupného ročníku. Ostatní žáci přešli na měšťanskou školu do Plumlova nebo na

jinou odbornou školu. Na začátku září se vyučovalo pouze ve dvou třídách s celkovým počtem 76 žáků. Úbytkem obyvatel, kteří se vraceli zpět do svých domovů, klesl i počet žáků na škole o 30. V tomto školním roce začala po čtyřech letech pracovat nová školní rada.²⁸

Ve školním roce 1946/1947 školu navštěvovalo 73 žáků 1. – 5. postupného ročníku, Střední újezdni školu v Plumlově 37 žáků 6. – 8. ročníku z Krumsína. O prázdninách došlo na škole k výměně oken a k dalším úpravám.

V následujícím školním roce byl zřízen fond pro výstavbu nové školy. S její výstavbou se ale v nejbližší době nepočítalo. Škola se měla pouze opravovat. V roce 1948/1949 došlo k vydláždění prostoru před školou. Původní dlažba pocházela ještě z roku 1897.

V následujících letech dochází na škole ke změnám v pedagogickém sboru na postu učitele. Na jaře roku 1951 je škola vybavena novým nábytkem za částku 86 097,40 korun a o prázdninách se uskutečnily drobné opravy.

V lednu 1952 odešel řídicí učitel Bureš do Seče a na jeho místo byl prozatímně ustanoven Arnold Všetička.

Žáci zdejší školy společně s učiteli a občany se podíleli na dostavbě místní mateřské školy, která byla otevřena 1. června 1952. Učitelkou školy byla jmenována Marie Všetíčková, manželka ředitele národní školy.

O prázdninách se v budově školy v přízemí opravovaly vlhké stěny. Nový školní rok 1952/1953 byl zahájen už v novém zdravějším prostředí. Rozdělení postupných ročníků ve škole bylo podle tehdejšího dělení v Sovětském svazu. V I. třídě byl 1. a 3. ročník, ve II. třídě 2., 4. a 5. ročník. Podle vzoru Mičurina byl vybudován školní sad. Jeden z učitelů odchází jako vojín na základní vojenskou službu. Z nedostatku učitelů se prozatímně vyučuje 73 žáků v jedné třídě. V únoru 1953 je nedostatek topiva. Z toho důvodu bylo celostátně přerušeno vyučování a učitelé docházeli za svými žáky domů.

Ve školním roce 1953/1954 se začíná vyučovat podle nových osnov, jak bylo stanoveno v novém školském zákoně. Opět se učí ve dvou třídách. Škola stále potřebuje nutné opravy. Od roku 1945 se žádalo o zavedení nových splachovacích toalet a vodovodu. K těmto opravám dochází až v následujícím roce, kdy se prováděly za provozu školy.

²⁸ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 94, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1947

Ve školním roce 1956/1957 se počet žáků zvýšil na 80 a škola požádala o povolení III. třídy. Žádosti nebylo vyhověno, proto chlapci 5. ročníku chodili do školy v Plumlově. V roce 1957 odešel ředitel Arnold Všeticka do penze a na jeho místo nastoupil od nového školního roku Vojtěch Hrubý.²⁹

V prosinci roku 1958 se částečně opravily části školní budovy, ale v roce 1960 dochází k zákazu používání velké učebny a z toho důvodu se musela zrekonstruovat celá budova. Tato oprava trvala celý rok.

Od 1. 2. 1961 se změnil název školy na Základní devítiletá škola, 1. – 5. ročník. Do té doby se používal název Národní škola Krumsín. Ve školním roce 1963/1964 školu navštěvovalo 54 žáků ve dvou třídách. V následujících letech ubývá žáků. V roce 1968/1969 školu navštěvuje jen 36 žáků. V následujících letech se počet o několik žáků zvýšil. Budova školy opět potřebovala opravu a v roce 1971 se na škole dělala nová fasáda a další úpravy. Od září 1976 přechází 5. ročník na ZDŠ Plumlov a ve škole bylo 34 žáků 1. - 4. ročníku ve dvou třídách.

Od školního roku 1977/1978 byly zrušeny dle nařízení jednotřídní školy, proto byla zrušena škola v Prostějovičkách, Hamrech a dvojtřídní škola v Ohrozimi, kam docházel malý počet žáků. Děti z Hamer a Ohrozimi začaly navštěvovat školu v Plumlově. Mezi školami v Krumsíně a Prostějovičkách došlo k jednání o budoucnosti základní i mateřské školy v jednotlivých obcích. Nakonec bylo ujednáno, že žáci z Prostějoviček budou navštěvovat základní školu v Krumsíně a budova základní školy v Prostějovičkách bude přebudována na mateřskou školu pro děti z Krumsína i Prostějoviček. Novou ředitelkou v Krumsíně se stala Miroslava Krejzlíková, bývalá ředitelka ZDŠ v Prostějovičkách. Mateřská škola v Krumsíně byla zrušena v červnu 1981.

ZDŠ školu v Krumsíně od roku 1978 navštěvovali ve dvou třídách žáci 1. – 4. ročníku z Krumsína i Prostějoviček, žáci 5. ročníku byli přeřazeni do Plumlova. Od školního roku 1982/83 byla škola dvoutřídní a chodili do ní žáci 1. – 3. ročníku.

Podle novely školského zákona z roku 1990 byla Základní škola v Krumsíně pro 1. – 4. ročník a v roce 1995 byl opět 1. stupeň školy prodloužen na pět let.

²⁹ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 93, název Školní kronika, čas. rozsah 1912-1955

4.3 Současná škola

V současné době je Základní škola Krumsín příspěvková organizace zřizovaná obcí Krumsín. Je koncipována jako škola malotřídní pro 1. – 5. ročník se třemi třídami a s kapacitou 65 žáků. Nejpočetnější ročník tvoří samostatnou třídu, další dva ročníky jsou spojeny. Ve školním roce 2018/19 školu navštěvovalo 39 žáků z Krumsína, Prostějoviček, Křenůvek, Ohrozimi, Alojzova, Mostkovic i Plumlova. Součástí školy je školní družina, kterou může navštěvovat 30 žáků. Na škole vyučuje pět pedagogů včetně vychovatelky školní družiny. Škola má k dispozici jednu budovu se třemi učebnami, školní zahradu a školní hřiště s pískovou i travnatou plochou včetně pískového doskočiště. Budova byla v roce 2008/2009 rekonstruována. Byla vyměněna okna, krovy, položena nová střecha a fasáda. Technické vybavení školy je na standardní úrovni a dále je vybavováno pomůckami a didaktickou technikou. Ve škole není kuchyně, pouze výdejna stravy s kapacitou 18 míst pro žáky. Obec Krumsín v roce 2005 zřídila Školskou radu ze zástupců obce, rodičů i pedagogů. Základní škola úzce spolupracuje se zřizovatelem a jinými organizacemi. Při malém počtu žáků jako škola malotřídní se stala školou „rodinného“ typu.³⁰

³⁰ <http://www.zskrumsin.cz/informace-o-skole-historie-organizace-skoly-dokumenty-skoly-skolska-rada/ds-50/p1=52>

5 OHROZIM

Dříve byly děti z Ohrozimi přiškoleni do Mostkovic. V roce 1785 byl zřízen farní úřad, ale škola nikoli. Teprve v roce 1795 byl ustanoven řádný učitel a zřízena samostatná farní škola, do které chodily děti z Ohrozimi a Lešan. Počet dětí, které do školy docházely, se postupně zvyšoval, proto bylo potřeba školu rozšířit na dvojtřídní a v roce 1876 se tak stalo. Vypracované plány na rozšíření školní budovy o první patro byly velmi nedokonalé, proto k přístavbě nedošlo a i nadále probíhalo polodenní vyučování. Ve škole nebyl dostatek školních pomůcek. V roce 1872 byla dříve přiškolená obec Lešany vyškolená a z toho důvodu nemohlo dojít k rozšíření jednotřídní školní budovy.³¹

Na podzim roku 1875 bylo velké sucho, a občané Ohrozimi museli chodit pro vodu k obecní studni. To byl podnět pro učitele, aby podali žádost okresní školní radě o zřízení vlastní studny a sklepa. Ta následně obci nařídila, aby je vybudovala. Studna byla zřízena hned vedle školy a sklep za školou. Zároveň byla přistavena komůrka. V roce 1884 bylo povoleno rozšíření školy na dvojtřídní a obec se rozhodla, že vystaví novou školní budovu. Stavba byla zadána F. Součkovi a základní kámen byl položen 8. června 1886. Budova byla postavena s náklady ve výši 11 400zl. a byla slavnostně otevřena 4. září 1887. Pravidelné vyučování v nové školní budově bylo zahájeno od 6. září 1887 a byla otevřena i II. třída. Dosavadní správce školy, Martin Kubín, byl dekretem zemské školní rady z 23. března 1891 ustanoven jako nadučitel. Ve funkci setrval do března roku 1921, kdy byl po 45 letech odvolán. Řídící učitel Martin Kubín po odchodu ze své funkce stále neměl dokončený svůj byt, proto pobýval ve škole až do konce září 1920. Ve školním roce 1920-1921 byl počet žáků 119. Téhož školního roku nastoupil do školy jako učitel Jan Konstacký. Jelikož byly oba dva byty ve školní budově obsazeny, bydlel až do konce září 1920 v kabinetě.

Nové místo řídícího učitele obsadil dne 15. února 1921 Karel Dobeš. Kvůli nedostatku učitelů ve školním roce 1921-1922 nebyl ustanoven další učitel, tudíž všech 112 dětí vyučoval polodenně řídící učitel. Dne 22. února povolila zemská školní rada na tamní škole v Ohrozimi vyučování ženských ručních prací. V následujícím školním roce 1922-1923 byl ustanoven zatímní učitel František Antonín. Do školy docházelo 96 dětí. Dne 18. prosince 1922 byl poslaneckou sněmovnou schválen zákon, který snižoval platy státním zaměstnancům a učitelům. Jejich plat měl klesnout až o 41%. Ve školním roce 1923-1924 byla do výuky zařazena občanská nauka dvě hodiny týdně, ruční práce pro chlapce ve

³¹ JANOUŠEK, V. Vlastivěda moravská: Místopis Moravy, Plumlovský okres. Brno: Garn, 2010. s.

vyšších ročnících, tělesná výchova i pro dívky a hospodářství. Dne 8. listopadu 1924 se začalo ve školní kuchyni poprvé vařit. Kuchyně byla zřízena v přízemí, hned vedle bytu učitele. Od 1. 12. byl správcem školy ustanoven zatímní učitel Karel Ján. Od 17. července 1926 do srpna 1926 probíhaly na školní budově opravy fasády, která byla opadaná. Budova byla vymalována cementovými barvami. Oprava stála 7400 K. Proběhlo také malování oken, ale pouze z vnější strany. Ve školním roce 1928-1929 bylo nedostatek školních pomůcek pro chudé žáky. V srpnu roku 1929 přišla velká vichřice, která na školní budově a okolí poničila velké množství věcí. Vše se během prázdnin opravilo a ve II. třídě vystavěli nový komín a v následujícím školním roce se sestavil nový rozpočet tak, aby mohla být opravena i okna a vystavěna nová kamna. Ve školním roce 1931-1932 klesl počet žáků na pouhých 65 a řídícím učitelem se stal zatímní učitel Jan Zbořil. Před začátkem školního roku bylo upraveno okolí školy, především cesta u kostela. Místy byla snížena a místy zvýšena, aby vyrovnali svah. Tehdejší zřícenina domu číslo 37 byla také odklizená a místo ní byl prostor připraven na výstavbu dvou nových domů. V následujícím školním roce byly opět provedeny rozsáhlé opravy na školní budově. Okna, která byla shnilá, buď opravili, nebo je vyměnili za nové. V březnu 1936 byl ve škole zřízen rozhlas a rádio³²

6.1 Ohrozim od 1940

Česká zemská školní rada v Brně povolila svým výnosem ze dne 27. července 1940 zřízení zatímní třídy na zdejší škole pro školní rok 1940-1941. Škola byla organizována jako dvojtřídní se zatímní třídou a děti byly vyučovány podle učebních osnov pro školy trojtřídní. Ve školní budově byly pouze dvě učebny, proto bylo zavedeno střídavé vyučování. Zařízení tříd bylo velmi zastaralé. Lavice a katedry byly v chátrajícím stavu. V místní škole nebyla tělocvična ani hřiště. Školní kuchyně se nacházela v přízemí školy a sousedila s bytem učitele. Školní zahrada byla za vesnicí, nedaleko kostela. Zásluhou Rodičovského sdružení bylo pro školu pořízeno rádio. V přízemí se dále nacházel kabinet na pomůcky, který byl velmi zastaralý, a některé pomůcky v něm chyběly. Školní potřeby si žáci obstarávali sami. Výjimku měli nejchudší žáci, kteří školní pomůcky obdrželi z finančních prostředků školy. Žákovská knihovna obsahovala několik knih, které ale žákům dle výnosu ministerstva školství a národní osvěty nemohly být půjčovány. Ve školním roce 1940-1941 navštěvovalo školu v Ohrozimi 90 dětí. V druhé polovině následujícího školního roku se začalo vyučovat

³² *Obecní úřad Ohrozim, Kronika národní školy v Ohrozimi 1884-1967*

pouze ve dvou třídách. Žáci z II. třídy byli rozděleni částečně do I. a III. třídy. V březnu se zavedlo povinné vyučování německého jazyka. O prázdninách byly provedeny reorganizace měšťanských škol. Především změna názvu na „hlavní škola.“. Do I. třídy odešli žáci 4. postupných ročníků obecné školy, kteří měli nejlepší prospěch. Do hlavní školy mohlo odejít pouze 30% žáků. Tím se stala hlavní škola výběrovou. V březnu roku 1941 byla dle výnosu MŠANO zrušeny školní rady. Ve školním roce 1942-1943 školu navštěvovalo 88 žáků. Do I. třídy nastoupili žáci 1., 2. a 3. postupných ročníků a do II. třídy žáci 4. - 8. postupných ročníků. Řídícím učitelem byl stále Josef Liška. Z důvodu nadpočetného vyučování byl ustanoven nový učitelský praktikant Antonín Tomiga, který byl následně přesunut do školy v Krumsíně. V době chřipkové epidemie řídící učitel onemocněl, proto bylo ve škole zřízeno polodenní vyučování. Ve školním roce 1943-1944 na škole vyučoval řídící učitel Josef Liška a učitel Vilém Tomiga. Z důvodu zesílení výuky německého jazyka na školách na 9 hodin týdně, bylo potřeba přijmout další učitelskou sílu. V prosinci roku 1943 byl problém s nedostatkem učeben v místní škole, protože ve dvou místnostech se ubytovali vojáci. Začalo se vyučovat v hostinci u Preisů. Po 14 dnech byla pro vojenské účely zabrána i místnost v hostinci, škola se tedy musela opět přestěhovat. Přemístila se do hostince u Látalů, ze kterého se následně stala nemocnice. Škole byla tedy propůjčena jedna místnost na zdejší faře. Vyučování probíhalo polodenně a vyučovaly se pouze hlavní předměty. Vyučování bývalo často přerušováno z důvodů leteckých poplachů. Jelikož škola v Ohrozimi protiletecký kryt neměla, byly děti posílány domů. Z důvodu velmi častého přerušování výuky bylo pro některé žáky, především ty slabé, zřízeno po skupinkách domácí vyučování.

V následujícím školním roce 1944/1945 navštěvuje školu 93 dětí a i nadále se učí v místnosti na faře. Kabinet v původní školní budově musel být vyklizen a poskytnut pro německá vojska.

Škola byla na konci války vyčištěna, vydesinfikována a od 15. května 1945 se obnovilo pravidelné vyučování. Bylo obnoveno na pouhých pět dní, jelikož od 20. května 1945 bylo potřeba školu uvolnit pro potřeby ruských vojsk.

Nový řídící učitel Bohumil Kutal byl ustanoven 1.2.1948.

Dne 1. dubna 1951 vešel v platnost nový platový řád pro učitele a správní zaměstnance. Učitelé na něj čekali velmi dlouho. V následujícím školním roce byly zřízeny nové splachovací toalety a nová koupelna. Ve školním roce 1951/1952 proběhlo nové rozřazení postupných tříd. Nově byli v I. třídě zařazeni žáci 1. a 3. postupných ročníků a ve

II. třídě žáci 2., 4. a 5. postupných ročníků. Školní rok 1952/1953 přinesl jmenování nového ředitele, jelikož původní byl přeložen do Seče. Stal se jím Vladimír Bleš. Stejně jako předcházející školní rok byly zakoupeny nové učebnice, které byly žákům zapůjčeny zdarma. Ve školním roce 1954-1955 se z ohrozimské školy stala opět škola jednotřídní, ale pouze po dobu jednoho roku. Následující školní rok byla škola znovu dvojtřídní. V dalších letech se tato situace velmi často opakovala, neboť žáků postupně ubývalo a přibývalo. Z důvodu nízkého počtu žáků byla škola v roce 1972 zrušena. V budově bývalé školy nyní sídlí mateřská školka.³³

³³ *Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Ohrozim, inv. č. 79, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1945*

6 VÍCOV

6.1 Období 1778-1996

V dřívějších letech byl Vícov přiškolen k obci Ptení, ale z důvodu neschůdných cest z Vícova do Ptení se obec Vícov v roce 1778 rozhodla, že si postaví školu vlastní a postarají se o svého učitele. Cesta z Vícova do Ptení trvala asi 45 minut, a v případě velkých mrazů v zimě, nebo dešťů v létě se stávalo, že děti i několik týdnů do školy nemohly dorazit. Ještě téhož roku byla vystavena jednotřídní škola na místě nynějšího domu číslo 68. V roce 1824 se budova školy přestala užívat a místo ní byla postavena nová jednotřídní škola (nyní dům č. 56). Vystavěna byla z „tvrdé hmoty“, s jednou učebnou, bytem pro učitele, komorou a podzemní komorou, chlévem a kůlnou. Mezi léty 1847-1876 působil na škole učitel J. Bílek. Po něm školu do roku 1901 řídil J. Kučera a následně F. Poštůlka, J. Čičatka, A. Spáčil, J. Kunčík a A. Běhal, který byl jednatelem a předsedou učitelského spolku na Prostějovsku a jednatelem Okresní péče o mládež v Plumlově.

Od roku 1848 byla k vícovské škole přiškolená obec Hamry, která dříve spadala pod Krumsín. Počet dětí, jež navštěvovaly místní školu, byl různý. V roce 1845 docházelo do vícovské školy 78 žáků. Byly to děti z Vícova a Hamer. Škola v roce 1869 změnila svůj název na „Obecná škola ve Vícově“. V roce 1895 se počet dětí více než zdvojnásobil a to na celkový počet 160. Nejvíce dětí v počtu 179 navštěvovalo školu ve školním roce 1918/1919.

V roce 1881 byla vystavěna nová dvojtřídní škola na místě u kostela. Školní zahrádka byla vystavěna později. V následujících letech byla škola rozšířena o další učebnu. Třetí učebna byla upravena z přízemního učitelského bytu.

Ve školním roce 1938/1939 eviduje vícovská škola úbytek žáků a to z důvodu zřízení měšťanské školy v Plumlově. Roku 1939 byl rozvrh hodin upraven tak, aby odpovídal nařízeným směrnícím. Dle nich byl zvýšen v některých postupných ročnících počet hodin vyučovacího jazyka a tělesné výchovy. Upravena byla i délka vyučovací hodiny na 45 minut a délka přestávek mezi hodinami.

Na začátku roku 1941 byl německý jazyk označený za povinný předmět a zařazen do rozvrhů na škole. Po úředním nařízení se museli všichni učitelé ve školním roce 1942/1943 podrobit zkoušce z německého jazyka. Téhož školního roku bylo potřeba děti i učitele uchránit před možným leteckým nebezpečím, které se velmi blížilo k tomuto kraji. Půda budovy byla vyklizena a vyčištěna, aby na ni mohli umístit nádoby s pískem, ty byly také umístěny na chodbách společně s vodou, lopatami a háky pro případ požáru. Žáci i učitelé

byli zaškoleni na letecký poplach.

Ve školním roce 1943/1944 byla v obecním domě získána místnost pro školní kuchyň a pro výuku domácích prací. Dne 1. října 1943 se v této místnosti začalo vyučovat.

Během roku 1944 byl na obyvatele Dražanské vrchoviny vyvíjen nátlak na opuštění jejich domů z důvodu zřízení vojenské střelnice. Tyto rodiny se přestěhovaly do Vícova nebo přiškolené obce Hamry. Přílivem obyvatelstva se velmi zvýšil počet žáků na tehdejší škole, především v II. třídě. Učebna, ve které tato třída působila, prostorově nevyhovovala. Z toho důvodu byla nadřízeným úřadům podána žádost o zřízení pobočky a žádosti bylo vyhověno. Vyučování probíhalo ve 4 třídách a 3 učebnách střídavě. Po velikonočních prázdninách v roce 1944 se ve vyšších ročnících téměř nevyučovalo. Děti byly využívány na lesní práce.

Dle nařízení úřadů byli učitelé přeškoleni v německém jazyce a bylo jim zakázáno vyučovat české dějiny. Byli nuceni vést děti k nacistické ideologii a pracovat na obecních úřadech v zemědělských komisích a v zásobování.

Ve škole se naskytl velký nedostatek učebních pomůcek a knih. Jediné knihy, které byly dostupné, byly ty s nacistickou tematikou.

Po válce ve školním roce 1946/1947 byla budova školy opravena. Byly zařízeny nové splachovací toalety a jímka na dvoře. Do všech tříd byl zaveden vodovod a v prvním poschodí byl zřízen malý kabinet na učební pomůcky, který do té doby chyběl. Těmito opravami se zvýšila úroveň místní školy.

Název školy se v roce 1948 změnil na „Národní škola ve Vícově“ a o několik let později, ve školním roce 1979/1980, se škola jmenovala „Základní škola, 1. - 4. ročník Vícov“. Základní škola byla dvoutrídni a všichni žáci trvale bydleli ve Vícově.

Škola byla již podstatně lépe vybavena moderními pomůckami jako např. rádiem a magnetofonem.

K 31.5 1990 byli z funkce odvoláni všichni ředitelé škol, kde doposud neproběhlo konkurzní řízení. Odvolán byl i Martin Burda, jako dosavadní ředitel, který se však do následného konkurzu přihlásil jako jediný kandidát.

Z důvodu malého počtu dětí v obci byla ve školním roce 1993/1994 škola pouze jednotřídní. Ředitelem a zároveň učitelem byl Martin Burda. Dne 26. 1 1996 byl zapsán do 1. ročníku pouze jeden žák. Počet žáků na škole byl velmi nízký a z tohoto důvodu dne 15.

5. 1996 proběhlo informování o vyřazení školy ze sítě škol a dne 30. 6. 1996 se tak stalo a škola byla zrušena. Děti z Vícova opět začaly chodit do školy v Ptení případně v Plumlově.³⁴

³⁴ *Obecní úřad Vícov, Kronika Národní školy Vícov 1929-1996*

7 STÍNAVA

Poprvé se o učitelích ve Stínavě píše v roce 1786 v písemnostech vrchnostenské správy Plumlov. Učilo se v domku č. 32, který byl za hostincem poblíž kapličky. Po nějakou dobu se vyučovalo i v domku č. 25, kde byla zbudována zvláštní místnost pro školu. Učitel bydlel ve stejné místnosti, ve které učil.

Obec ale neměla samostatnou školu a byla přiškolená do Ptení. Na začátku 19. století začal ve Stínavě vyučovat pomocník ptenské školy, aby ušetřil dětem neschůdnou cestu do školy do Ptení.

Teprve v roce 1831 byla ve Stínavě zřízena samostatná škola. Budova školy byla postavena na místě obecní pastoušky. Měla jednu učebnu a místnost pro učitele. Součástí budovy byl chlév, pozdější kuchyně, kůlna na povoz (kočár), ze které se udělala druhá místnost pro učitele, kůlna na dříví, dvě malé zahrádky a kousek pole.

První učitelé, kteří na škole zpočátku působili, byli Sosík, Svoboda, Tomáš Hlobil, Jakub Šmehlík, Tauber Jan, a další. Někteří odešli na jiná učitelská místa a stali se podučiteli.

V nejstarších listinách bývalého školního archivu bylo zaznamenáno, jak byli první učitelé placeni. Dostávali především naturálie, chléb, koláče, obilí, ale částečně byli placeni i v penězích.

V 80. letech 19. století nebyli učitelé. Stalo se ve Stínavě, že po náhlém úmrtí učitele Jana Chlupa, neměl ve škole kdo učit. Vyučovalo se pouze náboženství a do Stínavy docházel katecheta z Ptení. Učit se začalo až téměř po pěti měsících.

Ve školním roce 1882/1883 bylo do jednotřídní školy zapsáno 66 žáků.

V roce 1886 jednala školní rada s obecním výborem o výstavbě nové školy nebo přístavbě. Z finančních důvodů se rozhodlo, že se postaví pouze přístavba. V tomto roce povolila c. k. zemská školní rada, aby se na škole ve Vícově i Stínavě vyučovaly ženské ruční práce. K výuce ale hned nedošlo, protože nebyla učitelka, která by tento předmět vyučovala.

V červenci 1887 se začalo s opravou školy, prodloužila se učebna, zvětšila se okna a nakonec se opravil i učitelův byt. V září téhož roku nastupuje na školu učitelka ručních prací. Docházka žáků nebyla vždy pravidelná. Děti musely buď pomáhat na polích, nebo byly nemocné. Nemoci často postihly většinu žáků.

Dne 10. dubna 1898 vypukl pod střechou školy požár. Byly zničeny všechny učitelovy zásoby a věci. Učitel napočítal škody v částce 1500 zl. (zlatých). Z toho důvodu končilo vyučování v tomto roce až 31. července.

V roce 1900, kdy došlo v obci ke sčítání lidu, nebyl ve Stínavě z dospělých (školou povinných a odrostlých) nikdo, kdo by neuměl číst a psát. Sčítání lidu a ostatního majetku v obci provedl zdarma (jinde se za to platilo) učitel Vojtěch Smrček. Za dva roky sčítal i rolnické, živnostenské a obchodní podniky ve Stínavě.

Ve Stínavě se často měnilo místo industriální učitelky, buď z důvodu přeložení, nebo jako provdaná musela přestat učit. Učitelky byly přiděleny pro více škol, kam docházely. Školní budova po poslední úpravě v roce 1887 nebyla v uspokojivém stavu. Tehdy se udělaly nevyhovující úpravy, které se později projeví tím, že v budově bylo vlhko a plesnivé podlahy.

V školním roce 1910/1911 dochází k úbytku počtu žáků z důvodu vystěhování rodin. O prázdninách před zahájením školního roku se začalo jednat ohledně výstavby nové školy a začaly prozatímní opravy stávající budovy.

Po dvanácti letech odchází učitel Vojtěch Smrček a na jeho místo je ustanoven František Žák. Školu v roce 1912/1913 navštěvovalo pouze 37 žáků. V dalším roce se počet žáků zvýšil na 39. Žáci byli rozděleni do tří oddělení. Osm žáků mělo úlevu, ale v březnu 1914 byly úlevy zrušeny. V zimním období tito žáci navštěvují školu jen jednou týdně.

Rok 1914 znamenal pro obec i školu velkou změnu. Situací v Sarajevu a vyhlášením války musel narukovat i nový správce školy Josef Černý, který byl ale po dvanácti dnech superarbitrován a propuštěn domů. Po dobu dvanácti dní se neučilo, jen zpívalo v kostele bez doprovodu varhan. O rok později narukoval znovu, a už propuštěn nebyl. Z důvodu nedostatku učitelů se první měsíc žáci neučili, než byl ustanoven nový učitel.

Po třech letech se na školu vrátil učitel Josef Černý. V průběhu války bylo vyučování ve škole nepravidelné a často bylo přerušováno. Po jejím skončení se učilo již pravidelně. Počet žáků se už zvyšoval.

Novým školským zákonem z roku 1923 dochází k zavedení nových předmětů – občanská nauka, ruční práce pro chlapce a domácí nauka pro dívky.

V novém školním roce 1924/1925 bylo zapsáno jen 35 žáků. Žáci byli rozděleni do tří oddělení, ale v tomto roce v I. oddělení nebyli žádní žáci, proto učitel učil jen ve II. a III. oddělení. Za dva roky se počet žáků ještě snížil na počet 30, což bylo nejméně za posledních 40 let. Po čtrnáctiletém působení odchází ze školy učitel Josef Černý a na jeho místo

nastupuje zatímní správce školy Alois Němčík. V prosinci 1928 byl jmenován učitelem a definitivním správcem školy.

Ve třicátých letech žila škola bohatým životem. Žáci jezdili se svými učiteli na výlety, např. do Brna, do Prahy, či do nedalekého okolí. Hráli divadlo, či se zúčastňovali různých kulturních a společenských akcí.

Na žádost rodičů se na škole vyučoval nepovinný předmět hra na housle. Sami rodiče přispívali na náklady na tuto výuku. Hrát na housle se učilo osm žáků, ale předmět se dlouho nevyučoval.

Ve školním roce 1933/1934 navštěvuje školu 50 žáků a stále funguje jako škola dílná, dělí se na oddělení. Na založení pobočky nebyla místnost ani finance.³⁵

Všeobecná mobilizace vyhlášena 23. září roku 1938 zasáhla i do života školy ve Stínavě. Řídící učitel Jan Šustr po vyhlášení mobilizace nastoupil ke svému vojenskému útvaru. Na krátkou dobu ho zastoupil výpomocný učitel Stanislav Trunečka, který učil úplně zdarma. Ke konci října se řídící Jan Šustr vrací zpět a přebírá opět školu.

Ve školním roce 1940/1941 byla vytvořena pobočka jednotřídní školy, protože počet žáků dosáhl 48. Učilo se střídavě, jelikož škola měla pouze jednu učebnu. Na škole začal působit učitelský praktikant, řídícím učitelem byl i nadále Josef Šustr, který na škole působil do konce srpna 1945. Začal se vyučovat nepovinný předmět německý jazyk. Následně se ruší předmět občanská nauka a němčina se vyučuje povinně jako na ostatních školách. Veškeré nápisy musely být německo – české.

Poslední válečné vánoční prázdniny se dětem prodloužily a následně nebylo vyučování zahájeno. Děti dostávaly pouze úlohy a dvakrát týdně se scházely ve škole. Školní rok v tomto roce ukončilo 24 žáků.

V následujícím školním roce byly pro žáky zhotoveny nové lavice a uvažovalo se zavedení kanalizace, aby se ve škole ozdravilo ovzduší. Inspekce na začátku roku 1947 shledala budovu školy ve velmi zuboženém stavu, která nevyhovovala hygienickým podmínkám a potřebovala tedy nutné opravy.

Řídícím učitelem a správcem školy byl 1. dubna 1947 ustanoven Jan Buriánek. V tomto roce navštěvovalo školu 22 žáků. O prázdninách byla škola nově obílena a všechny místnosti byly vymalovány. Školu začalo navštěvovat 26 žáků, kteří byli rozděleni do tří

³⁵ *Státní okresní archiv Prostějov* (SOAvP), fond Národní škola Stínava, inv. č. 45, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1934

oddělení. První oddělení tvořilo šest žáků prvního postupného ročníku, druhé oddělení devět žáků druhého a třetího ročníku a třetí oddělení jedenáct žáků čtvrtého a pátého ročníku. V jediné třídě učil řídící učitel. Ve škole se vyučovalo římskokatolické náboženství a dívčí ruční práce s naukou o domácím hospodaření, od následujícího roku měli ruční práce i chlapci. Po absolvování obecné školy odcházejí žáci na II. stupeň do Ptení.³⁶

Od školního roku 1948/1949 se Obecná škola ve Stínavě stává školou I. stupně – národní, jednotřídní s 1. – 5. postupným ročníkem. Škola má nová razítka a novou úřední pečeť. V listopadu nastupuje na školu nový správce Jindřich Klapka, který byl v květnu 1949 jmenován ředitelem školy. Dochází ke změně v počtu oddělení. Každý ročník má svoje oddělení, vyučování ručním pracím je společné pro chlapce i děvčata. Zavádějí se zájmové kroužky pro děti dle jejich zájmů. Slabší žáci měli možnost doučování, které vedl ředitel školy. Budova školy, i když byla stará, byla udržovaná v čistotě. Nový ředitel zabezpečil drobné úpravy, při kterých se sám realizoval. Např. osobně zhotovil dlážděný chodník před školou, vyrovnal dvůr, udělal odpadový kanál na špinavou vodu, později vytvořil i verandu, která zastřešila příchod k toaletám. Budova školy se v menší míře opravovala i v následujících letech, pouze na větší opravy a na střechu nebyly uvolněny peníze. Až v roce 1955 byla střecha opravena. K dalším opravám však nedocházelo, protože se stále odkládaly. Ke generální opravě školy došlo až na jaře 1958. Opravilo se vše, kromě učitelského bytu. Jeho oprava byla ukončena až v roce 1960.

Ke konci školního roku požádal ředitel školy Klapka o přerazení a škola změnila vedení. Ředitelkou školy se stala místní rodačka Marie Kremzerová.

Pro lepší spolupráci mezi školami byly vytvořeny okrsky. Škola ve Stínavě patřila do okrsku, kde střediskem byla Střední škola v Ptení. Do tohoto okrsku patřila ještě dvojtřídní škola v Malém Hradisku, ve Vícově, v Ptení, jednotřídní ve Zdětině, v Seči, v Ptení – Ptenském Dvorku.

Škola ve Stínavě jako škola jednotřídní byla v roce 1978 zrušena a žáci začali opět docházet do Ptení.³⁷

³⁶ *Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Stínava, inv. č. 47, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1947*

³⁷ *Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Stínava, inv. č. 46, název Školní kronika, čas. rozsah 1934-1965*

8 VYUŽITÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE VE VÝUCE

Téma: Po stopách našich předků

Cíl: Seznámit žáky s historií školství v Mikroregionu Plumlovsko

Forma: Exkurze do vybraných obcí – Krumstín, Prostějovičky, Soběsuky

Pomůcky: Příprava na exkurzi – mapa regionu, seznámení s historií vývoje školství v daných obcích

Mezipředmětové vztahy: dějepis, zeměpis, matematika

Kompetence: sociální, pracovní, k řešení problémů

Výstup: Žák dokáže porovnat rozdíly ve školní docházce žáků před 130 lety a v současnosti

Příprava:

Formou besedy budou žáci seznámeni s poznatky o školní docházce žáků v 19. století, s výukou, metodami a formami práce, s hodnocením a sociálním zázemím, které souviselo s návštěvou školy.

Připraví si mapky obcí, spočítají si vzdálenosti mezi obcemi, prozkoumají mapu krajiny, kterou navštíví.

Exkurze:

Postupně navštíví jmenované obce, kde si prohlédnou školní budovy. Některé z nich jsou v současné době využité k jiným účelům.

Projdou si trasy, kterými kdysi děti chodily do školy a změří jejich vzdálenosti.

Výstup:

Svoje poznatky z exkurze zaznamenají a porovnají se současností.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na historický vývoj základního školství v Mikroregionu Plumlovsko. Jejím cílem bylo dát komplexní přehled vývoje školství v daném regionu se zaměřením na jednotlivé obce, které jsem uvedla při prezentaci mikroregionu.

Stěžejní část své práce jsem věnovala městu Plumlov, které je centrem mikroregionu. Krátce jsem nastínila historii Plumlova v souvislosti s prvopočátky školství. Následně jsem se zaměřila na jeho podrobný vývoj včetně významných mezníků v dějinách školství pro české země. Uvedla jsem školní poměry týkající se vyučovacích předmětů, metod a forem práce, hodnocení žáků i organizaci školy, které byly stejné v různých dějinných obdobích i v ostatních uvedených obcích.

Prvopočátky školství souvisely s působením farností v dané obci, kde postupně vznikaly školy. Každá obec ale faru neměla, takže některé obce musely být přiškoleny jinam. Moje práce uvádí, že i když Plumlov je v současné době centrem regionu s největší školou, nejstarší zmínka o škole je ale z obce Mostkovice, kde se škola nachází i dnes.

V každé obci jsem se zabývala i výstavbou školních budov a jejich historií. Z mé práce vyplývá, že realizace stavby školy nebyla vždy jednoduchá, a někdy trvalo i desítky let, než byla škola postavena nebo zrekonstruována.

V každé kapitole o jednotlivých obcích jsem se také zaměřila na důležité osobnosti ve školství, a tím byli učitelé, kteří v počátcích neměli jednoduchou práci. Kromě jejich jmen, funkcí a činností, které vykonávali, jsem také uvedla jejich příjmy. Platy kantorů neodpovídaly zpočátku tomu, co vykonávali. Byli především placeni v naturáliích a někdy si museli ještě přivydělávat, aby měli na živobytí. Situace učitelů se ale postupně zlepšovala.

Ve své práci jsem nemohla opomenout napsat i o žácích, kteří školy navštěvovali. Někdy bylo pro ně náročné do školy docházet, ať už z důvodu velké vzdálenosti mezi obcemi, či kvůli počasí nebo pomoci v hospodářství. Setkali jsme se zde s pojmem „úlevák“. Jednalo se o žáky, kteří měli povoleno v určitém období nechodit do školy. V některých školách byla pouze jedna třída nebo dvě a stávalo se, že ve třídě mohlo být až 140 žáků. I pro učitele byla práce s tak velkým počtem žáků určitě náročná.

V práci jsem neuvedla obec Seloutky, která je také součástí mikroregionu. Tato obec školu nemá a byla a stále je přiškolená do Určic, které nepatří do Mikroregionu Plumlovsko.

Mikroregion Plumlovsko, jak bylo v mé práci uvedeno, tvoří osm obcí. Zjistila jsem, že pouze ve třech obcích se stále nachází škola. V obci Mostkovice a Krumsím je škola

malotřídní, Plumlov jako centrum mikroregionu má školu úplnou, kam dojíždějí žáci z okolních vesnic. V ostatních obcích mikroregionu byly postupně školy zrušeny.

Tato bakalářská práce by mohla být využita ve výuce na základní škole v hodinách dějepisu či občanské výchovy. Žákům by mohla být přiblížena doba počátku školní docházky v historickém a sociálním kontextu formou exkurzí do daných obcí mikroregionu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Publikace

BLEKTA, J. Vzpomínky na starou plumlovskou školu. V Plumlově: Měšťanská škola, 1938.

JANOUSEK, V. Vlastivěda moravská: Místopis Moravy, Plumlovský okres. Brno: Garn, 2010. 242 s. ISBN 978-80-86347-58-5

ŠUBERT, Josef. Mostkovice v zrcadle 20. století.. Kostelec na Hané: [s.n.], 2005.

Archiválie

Obecní úřad Ohrozim, Kronika národní školy v Ohrozimi 1884-1967

Obecní úřad Vícov, Kronika Národní školy Vícov 1929-1996

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Mostkovice, inv. č 321, název Školní kronika, čas. rozsah 1885-1921

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Mostkovice, inv. č 322, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1945

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Ohrozim, inv. č. 79, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1945

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Plumlov, inv. č 348, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1914

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Soběsuky, inv. č. 128, název Školní kronika, čas. rozsah 1888-1951

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Soběsuky, inv. č. 129, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1945

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Stínava, inv. č. 45, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1934

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Stínava, inv. č. 46, název Školní kronika, čas. rozsah 1934-1965

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Národní škola Stínava, inv. č. 47, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1947

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 92, název Školní kronika, čas. rozsah 1883-1912

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 93, název Školní kronika, čas. rozsah 1912-1955

Státní okresní archiv Prostějov (SOAvP), fond Základní škola Krumsín, inv. č. 94, název Školní kronika, čas. rozsah 1940-1947

Internetové zdroje

<https://www.zsplumlov.cz/>

<http://www.plumlovsko.cz/index.asp>

<http://www.skola-mostkovice.cz/>

<http://www.zskrumsin.cz/informace-o-skole-historie-organizace-skoly-dokumenty-skoly-skolska-rada/ds-50/p1=52>

<https://www.zsplumlov.cz/index.php/o-skole/historie>

<https://www.zsplumlov.cz/index.php/o-skole/klub-rodicu>

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

- Příloha č. 1 – Budova bývalé školy Ohrozim
- Příloha č. 2 – Budova bývalé školy v Ohrozimi
- Příloha č. 3 – Bývalá školní budova- Vicov
- Příloha č. 4 – Bývalá školní budova ve Stínavě
- Příloha č. 5 – Bývalá farní škola- Stínava
- Příloha č. 6 – Bývalá školní budova- Stínava
- Příloha č. 7 – Budova bývalé školy- Soběsuky
- Příloha č. 8 – Budova bývalé školy- Prostějovičky
- Příloha č. 9 – ZŠ Krumsín
- Příloha č. 10 – Místo, kde stála stará škola v Krumsíně
- Příloha č. 11- Místo, kde stála stará školní budova v Plumlově- nyní městský park
- Příloha č. 12- ZŠ Plumlova
- Příloha č. 13- ZŠ Plumlova- dostavba
- Příloha č. 14- ZŠ Plumlova – jídelna
- Příloha č. 15- ZŠ Mostkovice

Příloha č. 1 – Budova bývalé školy Ohrozim

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 2 – Budova bývalé školy v Ohrozimi

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 3- Bývalá školní budova- Vicov

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 4- Bývalá školní budova ve Stínavě

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 5- Bývalá farní škola- Stínava

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 6- Bývalá školní budova- Stínava

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 7- Budova bývalé školy- Soběsuky

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 8 - Budova bývalé školy- Prostějovičky

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 9 – ZŠ Krumsín

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 10 – Místo, kde stála stará škola v Krumsíně

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 11- Místo, kde stála stará školní budova v Plumlově- nyní městský park

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 12 – ZŠ Plumlov

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 13- ZŠ Plumlova- dostavba

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 14- ZŠ Plumlov - jídelna

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 15- ZŠ Mostkovice

Zdroj: archiv autorky

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Karolína Procházková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Dějiny školství v mikroregionu Plumlovsko
Název v angličtině:	History of Education in the Plumlovsko microregion
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá dějinami školství v dané oblasti od počátku až po současnost. Práce je zaměřena na základní stupeň vzdělávání, vznik a vývoj školních budov, významné učitele a situaci během 2. sv. války.
Klíčová slova:	Město Plumlov, Ohrozim, Vicov, Mostkovice, Stínava, Krumsín, Prostějovičky, Soběsuky, Dějiny školství, mikroregion Plumlovsko
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis follow up the history of education in the field from beginning to the present. The thesis is focused on the basic level of the education, creation and progression of the school buildings, important teachers and the situation durin World War II.
Klíčová slova v angličtině:	Plumlov town, Ohrozim, Vicov, Stinava, Krumsin, Prostejovicky, Sobesuky, history of education, Plumlovsko microregion
Přílohy vázané v práci:	16
Rozsah práce:	75 stran
Jazyk práce:	Český jazyk